

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**MEYMENE (FARYAB/AFGANİSTAN) BÖLGESİNİN
ETNOBOTANİĞİ VE TARIMSAL BİYOÇEŞİTLİLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Khal Mohammad BABA BAY

Enstitü Anabilim Dalı : BİYOLOJİ
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ali UZUN

Ağustos 2018

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MEYMENE (FARYAB/AFGANİSTAN) BÖLGESİNİN
ETNOBOTANİĞİ VE TARIMSAL BİYOÇEŞİTLİLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

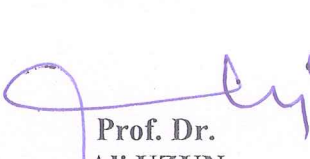
Khal Mohammad BABA BAY

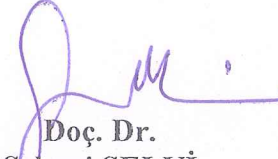
Enstitü Anabilim Dalı

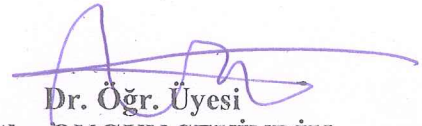
:

BİYOLOJİ

Bu tez 08.08.2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

**Prof. Dr.
Ali UZUN
Jüri Başkanı**

**Doç. Dr.
Selami SELVİ
Üye**

**Dr. Öğr. Üyesi
Tuğba ONGUN SEVİNDİK
Üye**

BEYAN

Tez içindeki tüm verilerin akademik kurallar çerçevesince tarafımdan elde edildiğini, görsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uygun şekilde sunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezde yer alan verilerin bu üniversite veya başka bir üniversitede herhangi bir tez çalışmasında kullanılmadığını beyan ederim.

Khal Mohammad Baba BAY

Ağustos 2018

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, her konuda bilgi ve desteğini almaktan çekinmediğim, araştırmamın planlanmasından yazılmasına kadar tüm aşamalarında yardımlarını esirgemeyen, teşvik eden, aynı titizlikle beni yönlendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Ali UZUN'a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca bu çalışmanın desteklenmesine olanak sağlayan Sakarya Üniversitesi hocalarına ve çalışma süresi boyunca bana her türlü desteği sunan değerli hocam Doç. Dr. Selami SELVİ' ye şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	viii
TABLO LİSTESİ.....	xi
ÖZET.....	xii
SUMMARY	xiii
 BÖLÜM 1.	
GİRİŞ	1
 BÖLÜM 2.	
KAYNAK ARAŞTIRMASI	4
 BÖLÜM 3.	
MATERYAL VE METOT	9
3.1. Araştırmanın Metodolojisi	9
3.2. Araştırma Alanı	11
3.2.1. Afganistan hakkında genel bilgiler	11
3.2.2. Faryab hakkında genel bilgiler	13
3.2.3. Faryab’ ın tarım olanakları	14
3.2.4. Faryab ilinin sulama durumu	15
3.2.5. Toprak özellikleri.....	17
3.3. Yöntem	18
3.3.1. Pazar araştırmaları	18
3.3.2. Arazi çalışmaları, bitki toplama ve presleme.....	19

BÖLÜM 4.

BULGULAR.....	22
4.1. Amaranthaceae Familyası	22
4.1.1. <i>Beta vulgaris</i> L.....	22
4.2. Amaryllidaceae Familyası.....	23
4.2.1. <i>Allium cepa</i> L.....	23
4.2.2. <i>Allium savitum</i> L.	24
4.3. Anacardiaceae Familyası.....	25
4.3.1. <i>Rhus coriaria</i> L.	25
4.4. Apiaceae Familyası	26
4.4.1. <i>Anethum graveolens</i> L.	26
4.4.2. <i>Apium graveolens</i> L	27
4.4.3. <i>Daucus carota</i> L.	28
4.4.4. <i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	29
4.4.5. <i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Fuss	30
4.5. Araceae Familyası	31
4.5.1. <i>Acorus calamus</i> L.	31
4.6. Araliceae Familyası.....	32
4.6.1. <i>Hedera helix</i> L.	32
4.7. Asteraceae Familyası.....	33
4.7.1. <i>Helichrysum arenarium</i> L.....	33
4.7.2. <i>Lactuca serriola</i> L.	34
4.7.3. <i>Onopordum tauricum</i> Willd.....	35
4.7.4. <i>Inula viscosa</i> (L.) Aiton.....	36
4.8. Brassicaceae Familyası	37
4.8.1. <i>Brassica rapa</i> L.	37
4.8.2. <i>Capsella bursa-pastoris</i> L.	38
4.8.3. <i>Descurainia sophia</i> (L.) Schr.....	39
4.8.4. <i>Eruca vesicaria</i> L.....	40
4.9. Capparaceae Familyası.....	41
4.9.1. <i>Capparis spinosa</i> L.	41
4.10. Cucurbitaceae Familyası	42

4.10.1. <i>Citrullus lanatus</i> (Thunb.) Matsum. & Nakai	42
4.10.2. <i>Cucumis melo</i> L.....	43
4.10.3. <i>Cucurbita moschata</i> Duchesne	44
4.10.4. <i>Cucumis sativus</i> L.	45
4.10.5. <i>Cucurbita pepo</i> L.	46
4.10.6. <i>Lagenaria vulgaris</i> L.....	47
4.11. Cupressaceae Familyası	48
4.11.1. <i>Juniperus oxycedrus</i> L.	48
4.12. Convolvulaceae Familyası	49
4.12.1. <i>Convolvulus scammonia</i> L.	49
4.13. Fagaceae Familyası	50
4.13.1. <i>Quercus coccifera</i> L.....	50
4.14. Fabaceae Familyası	51
4.14.1. <i>Cicer arietinum</i> L.	51
4.14.2. <i>Glycyrrhiza glabra</i> L.....	52
4.14.3. <i>Medicago sativa</i> L.....	53
4.14.4. <i>Phaseolus vulgaris</i> L.....	54
4.15. Iridaceae Familyası	55
4.15.1. <i>Crocus sativus</i> L.....	55
4.16. Juglandaceae Familyası	56
4.16.1. <i>Juglans regia</i> L.	56
4.17. Lamiaceae Familyası.....	57
4.17.1. <i>Lavandula stoechas</i> L.	57
4.17.2. <i>Mentha piperita</i> L.	58
4.17.3. <i>Phlomis grandiflora</i> H.S. Thompson	59
4.17.4. <i>Thymus sipyleus</i> Boiss.....	60
4.18. Lauraceae Familyası.....	61
4.18.1. <i>Laurus nobilis</i> L.	61
4.19. Linaceae Familyası.....	62
4.19.1. <i>Linum usitatissimum</i> L.	62
4.20. Malvaceae Familyası.....	63
4.20.1. <i>Alcea heldreichii</i> Boiss.....	63

4.20.2. <i>Abelmoschus esculentus</i> L.....	64
4.20.3. <i>neglecta</i> L.....	65
4.21. Nyctaginaceae Familyası.....	66
4.21.1. <i>Mirabilis jalapa</i> L.	66
4.22. Oleaceae Familyası	67
4.22.1. <i>Jasminum fruticans</i> L.....	67
4.23. Papaveraceae Familyası	68
4.23.1. <i>Papaver lacerum</i> Popov	68
4.23.2. <i>Papaver rhoeas</i> L.....	69
4.24. Pinaceae Familyası	70
4.24.1. <i>Pinus gerardiana</i> Wall.ex D.Don	70
4.24.2. <i>Pinus wallichiana</i> A. B. Jacks.....	71
4.25. Poaceae Familyası	72
4.25.1. <i>Elymus repens</i> L.....	72
4.25.2. <i>Hordeum bulbosum</i> L.....	73
4.25.3. <i>Triticum aestivum</i> L.	74
4.25.4. <i>Zea mays</i> L.	75
4.26. Polygonaceae Familyası	76
4.26.1. <i>Rumex acetosella</i> L.	76
4.27. Portulacaceae Familyası	77
4.27.1. <i>Portulaca oleracea</i> L.	77
4.28. Pedaliaceae Familyası	78
4.28.1. <i>Sesamum indicum</i> L.	78
4.29. Plantaginaceae Familyası	79
4.29.1. <i>Plantago lanceolata</i> L.....	79
4.30. Rosaceae Familyası	80
4.30.1. <i>Amygdalus communis</i> L.	80
4.30.2. <i>Cerasus avium</i> L.	81
4.30.3. <i>Cydonia oblonga</i> Mill.	82
4.30.4. <i>Malus sylvestris</i> Mill.	83
4.30.5. <i>Prunus armeniaca</i> L.....	84
4.30.6. <i>Cerasus vulgaris</i> L.	85

4.30.7. <i>Pyrus communis</i> L.....	86
4.30.8. <i>Prunus x domestica</i> L.....	87
4.30.9. <i>Prunus vulgaris</i> L.....	88
4.31. Solanaceae Familyası	89
4.31.1. <i>Capsicum annuum</i> L.	89
4.31.2. <i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.	90
4.31.3. <i>Nicotiana tabacum</i> L.....	91
4.31.4. <i>Solanum melongena</i> L.....	92
4.31.5. <i>Solanum tuberosum</i> L.	93
4.32. Vitaceae Familyası	94
4.32.1. <i>Vitis vinifera</i> L.....	94
4.33. Xanthorrhoeaceae Familyası	95
4.33.1. <i>Asphodelus aestivus</i> Brot	95
4.34. İstatistiksel Değerlendirme.....	96
4.35. Bölgenin Tarımsal Biyoçeşitliliği	97
BÖLÜM 5.	
SONUÇ VE TARTIŞMA	100
4.13. Sonuç	100
4.14. Tartışma.....	102
KAYNAKLAR	105
EKLER.....	108
ÖZGEÇMİŞ	119

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BM	: Birleşmiş Milletler
CSO	: Central Statistics Organization
EU	: European Union
ERP	: Afghanistan Emergency Irrigation Rehabilitation Project
FAO	: Food and Agriculture Organization of the United Nations
FAOSTAT	: Food and Agriculture Organization of the United Nations
FBE	: Fen Bilimleri Enstitüsü
GCP	: Government Cooperative Program
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
NEI	: Nutrition Education International
PNV	: Potential Natural Vegetation
RRERS	: Regional Rural Economic Regeneration Strategies
SFLP	: Small Farmers Livelihoods Project (Küçük Çiftçilerin Geçim Kaynakları Projesi)
USAID	: United States Agency for International Development
UNODC	: United Nations Office on Drugs and Crime
yy.	: Yüzyıl

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1. Çalışma alanının görüntüsü.....	9
Şekil 3.2. Faryab ilinin haritası	13
Şekil 3.3. Faryab’da safran tohumu eken çiftçiler	15
Şekil 3.4. Sare Hawz barajı uydu görünümü.....	17
Şekil 3.5. Meymene ilçesinde tıbbi ve aromatik bitkiler satan bir esnaf	19
Şekil 3.6. Meymene ilçesinde kurulan semt pazarı.....	21
Şekil 4.1. <i>Beta vulgaris</i>	22
Şekil 4.2. <i>Allium cepa</i>	23
Şekil 4.3. <i>Allium savitum</i>	24
Şekil 4.4 <i>Rhus coriaria</i>	25
Şekil 4.5. <i>Anethum graveolens</i>	26
Şekil 4.6. <i>Apium graveolens</i>	27
Şekil 4.7. <i>Daucus carota</i>	28
Şekil 4.8. <i>Foeniculum vulgare</i>	29
Şekil 4.9. <i>Petroselinum crispum</i>	30
Şekil 4.10. <i>Acorus calamus</i>	31
Şekil 4.11. <i>Hedera helix</i>	32
Şekil 4.12. <i>Helichrysum arenarium</i>	33
Şekil 4.13. <i>Lactuca serriola</i>	34
Şekil 4.14. <i>Onopordum tauricum</i>	35
Şekil 4.15. <i>Inula viscosa</i>	36
Şekil 4.16. <i>Brassica rapa</i>	37
Şekil 4.17. <i>Capsella bursa-pastoris</i>	38
Şekil 4.18. <i>Descurainia sophia</i>	39
Şekil 4.19. <i>Eruca vesicaria</i>	40
Şekil 4.20. <i>Capparis spinosa</i>	41

Şekil 4.21. <i>Citrullus lanatus</i>	42
Şekil 4.22. <i>Cucumis melo</i>	43
Şekil 4.23. <i>Cucurbita moschata</i>	44
Şekil 4.24. <i>Cucumis sativus</i>	45
Şekil 4.25. <i>Cucurbita pepo</i>	46
Şekil 4.26. <i>Lagenaria vulgaris</i>	47
Şekil 4.27. <i>Juniperus oxycedrus</i>	48
Şekil 4.28. <i>Convolvulus scammonia</i>	49
Şekil 4.29. <i>Quercus coccifera</i>	50
Şekil 4.30. <i>Cicer arietinum</i>	51
Şekil 4.31. <i>Glycyrrhiza glabra</i>	52
Şekil 4.32. <i>Medicago sativa</i>	53
Şekil 4.33. <i>Phaseolus vulgaris</i>	54
Şekil 4.34. <i>Crocus sativus</i>	55
Şekil 4.35. <i>Juglans regia</i>	56
Şekil 4.36. <i>Lavandula stoechas</i>	57
Şekil 4.37. <i>Mentha piperita</i>	58
Şekil 4.38. <i>Phlomis grandiflora</i>	59
Şekil 4.39. <i>Thymus sipyleus</i>	60
Şekil 4.40. <i>Laurus nobilis</i>	61
Şekil 4.41. <i>Linum usitatissimum</i>	62
Şekil 4.42. <i>Alcea heldreichii</i>	63
Şekil 4.43. <i>Abelmoschus esculentus</i>	64
Şekil 4.44. <i>Malva neglecta</i>	65
Şekil 4.45. <i>Mirabilis jalapa</i>	66
Şekil 4.46. <i>Jasminum fruticans</i>	67
Şekil 4.47. <i>Papaver lacerum</i>	68
Şekil 4.48. <i>Papaver rhoeas</i>	69
Şekil 4.49. <i>Pinus grardiana</i>	70
Şekil 4.50. <i>Pinus wallichiana</i>	71
Şekil 4.51. <i>Elymus repens</i>	72
Şekil 4.52. <i>Hordeum bulbosum</i>	73

Şekil 4.53. <i>Triticum aestivum</i>	74
Şekil 4.54. <i>Zea mays</i>	75
Şekil 4.55. <i>Rumex acetosella</i>	76
Şekil 4.56. <i>Portulaca oleracea</i>	77
Şekil 4.57. <i>Sesamum indicum</i>	78
Şekil 4.58. <i>Plantago lanceolata</i>	79
Şekil 4.59. <i>Amygdalus communis</i>	80
Şekil 4.60. <i>Cerasus avium</i>	81
Şekil 4.61. <i>Cydonia oblonga</i>	82
Şekil 4.62. <i>Malus sylvestris</i>	83
Şekil 4.63. <i>Prunus armeniaca</i>	84
Şekil 4.64. <i>Cerasus vulgaris</i>	85
Şekil 4.65. <i>Pyrus communis</i>	86
Şekil 4.66. <i>Prunus x domestica</i>	87
Şekil 4.67. <i>Prunus vulgaris</i>	88
Şekil 4.68. <i>Capsicum annuum</i>	89
Şekil 4.69. <i>Lycopersicon esculentum</i>	90
Şekil 4.70. <i>Nicotiana tabacum</i>	91
Şekil 4.71. <i>Solanum melongena</i>	92
Şekil 4.72. <i>Solanum tuberosum</i>	93
Şekil 4.73. <i>Vitis vinifera</i>	94
Şekil 4.74. <i>Asphodelus aestivus</i>	95
Şekil 4.75. Kullanım özelliklerine göre taksonların dağılımı	97

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1. Seçilen çalışmaların temel özellikleri	7
Tablo 3.1. Katılımcıların yaş aralıkları	10
Tablo 3.2. Katılımcıların eğitim seviyeleri	10
Tablo 3.3. Katılımcıların meslek grupları	11
Tablo 3.4. Afganistan'ın temel sosyal göstergeleri	12
Tablo 3.5. Faryab ilinin etnik ve nüfus yapısı.....	14
Tablo 3.6. Faryab meteoroloji verileri (2017).....	16
Tablo 3.7. Araştırma yapılan köyler	20
Tablo 4.1. Çalışmada tespit edilen familyalar ve içerdikleri takson sayısı.....	96
Tablo 4.2. Taksonların kullanım amaçları	96
Tablo 4.3. Faryab’da kültürü yapılmış bitkilerin ekonomik değerleri	98

ÖZET

Anahtar Kelimeler: Etnobotanik, Tarımsal Biyoçeşitlik, Meymene, Faryab

Bu araştırmada, Afganistan'ın Faryab vilayetinin Meymene bölgesinde etnobotanik araştırmalar yürütülmüş ve bölge halkı tarafından kültüre alınan bitkiler araştırılmıştır. Bu çalışma ile birlikte ayrıca, Afganistan ve Faryab'ın coğrafi, ekonomik ve tarımsal özellikleri üzerinde durup, ekonomik olarak kültürü yapılan bitkiler de incelenmiştir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci ve ikinci bölümlerinde giriş ve kaynak araştırması yapılmış, Afganistan ve komşu ülkeler üzerinde yapılmış etnobotanik çalışmalar incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Materyal ve Metot açıklanmıştır. Bu bölümde etnobotanik çalışmaların yapıldığı bölge hakkında bilgiler verilmiş, pazar araştırmaları, arazi çalışmaları ve bitki toplama yöntemleri açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Bulgular yer almaktadır. Bu bölümde tespit edilen taksonlar, familya isimlerine göre alfabetik olarak sıralanmış ve taksonların etnobotanik kullanımlarına yer verilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise sonuç ve değerlendirmeler yapılmış ve çalışmada kullanılan ekler sunulmuştur.

ETNOBOTANICAL AND AGRICULTURAL BIOACTIVITY OF THE FIELD (FARYAB \ AFGHANISTAN) REGION

SUMMARY

Keywords: Ethnobotany, Biodiversity, Meimana, Faryab.

In this research, Ethnobotanical surveys were carried out in the Meymana region of Faryab province of Afghanistan and the cultivated plants were investigated by the people of the region. In addition to this study, we also examined the geographical, economic and agricultural characteristics of Afghanistan and Faryab, and cultivated plants.

The study consists of four parts. In the first and second sections of the study, input and source researches were made and the sources on which the researches on ethnobotany were investigated. In the third part of the work, the Material and Method are explained. In this section, information about the area where the ethnobotany studies are made, market researches, field studies and plant collection methods are explained.

Findings are in the fourth part of the work. The taxa identified in this section are listed in alphabetical order according to the family names and ethnobotanical uses of the taxa have been included. In the last part of the study, results and evaluations were made and the annexes used in the study were presented.

BÖLÜM 1. GİRİŞ

İlkçağlardan günümüze değin insanoğlu kendi yöresinde bulunan bitkilerden farklı amaçlarla, çeşitli şekillerde yararlanmıştır. İlk insanlar toplayıcılıkla geçinirken ve sürekli göç etmek zorundayken tarım ihtiyacı hissetmemişlerdir. Fakat artan nüfus ve bereketli toprakların bulunmasının ardından insanlar ellerindeki ürünleri çoğaltmak ve artan nüfusa yetecek kadar yiyecek üretmek adına tarıma geçiş yapmıştır. Bunun sonrasında yerleşik hayata geçmekten mülkiyet hukukuna kadar birçok şeye sebep olan tarım devrimi gerçekleşmiştir (Pain, & Shah, 2009:11).

Bitki insanlar için sadece bir besin kaynağı değil aynı zamanda bir şifa kaynağıydı. Halkın özellikle hastalıkların tedavisinde kullandığı bitkileri ele alan araştırmalar çok büyük önem taşımaktadır. Halk ilaçları, uzun yıllar boyu denenerek ya da tesadüfen bulunmuştur. Şu an hala birçok bitki bilimsel yönden araştırılmayı beklemektedir (Bolat ve Kara, 2017:218).

Dünyanın her yerinde olduğu gibi Afganistan halkı da elde edebildikleri bitkilerden bu şekilde yararlanmıştır. Hatta şuan hala Afganistan'da geleneksel birçok yöntem kullanılmaya devam etmektedir. Bunun en büyük sebeplerinden biri Afganistan'ın yaşadığı iç savaşlardan dolayı teknolojinin maalesef ki çok fazla gelişmemiş olmasıdır (Pain, & Shah, 2009:11).

Afganistan'ın Faryab ilinin Meymene bölgesi etnobotanik özellikleri açısından araştırılmaya değer bir bölgedir. Bölge halkının kırsal alanlarda da yaşaması sebebiyle doğal ve kültürü yapılan bitkiler hakkında oldukça yüklü bir bilgi birikimi vardır.

Meymene bölgesinin etnobotanik açıdan incelendiği bu çalışmada öncelikle etnobotaniğin tanımına ve önemine değinmek gerekmektedir.

Etnobotanik, insanlarla bitkiler arasındaki karşılıklı ilişkiyi özellikle de bitkilerin insanların kültür ve deneyimlerini nasıl etkilediğini, insanların bu bitkileri nasıl kullandığını ve uyguladığını ve bilgi sistemlerinde nasıl ifade ettiklerini inceleyen bir alandır (Nacakçı, 2015:3). Temelde antropoloji, botanik, doğal kaynak yönetimi ve çevre tarihini de içeren disiplinler arası bir alandır.

Etnobotanik bilgi hem yabani hem de evcilleştirilmiş türleri kapsar ve gözlem, ilişki, ihtiyaç ve geleneksel bilgi yöntemlerinden köken alır (Hamayun, 2003:15). Bu bilgi yıllar içerisinde yavaş yavaş gelişir, zaman içerisinde değişikliğe uğrar ve üzerine yeni buluşlar, beceriler ve yöntemler eklenir. 1980’li ve 90’lı yıllarda bitkilerin tıbbi kullanımlarına odaklanmasıyla tanınan etnobotanik bilimi o yıllarda geleceğin ilaçlarının keşifçilerine mecazi anlamda “ilaç avcılarına” olan ilgiyi arttırmıştı. Fakat daha sonra etnobotanik, bitkilerin tıbbi kullanımlarının ötesine geçmiştir. Günümüzde, etnobotanik bilimi çevremizle olan ilişkiyi ve karşılıklı olan bağımlılığımızı keşfetmektedir. Bugün bilim dünyası, her şeyin bağlantılı olduğu birçok geleneksel kültürün ve insanların doğanın bütünleyici bir parçası olduğu görüşünde uzlaşmıştır (Botanical Studies, <http://www.integrativebotanical.com>).

Biyçeşitliliğe değinecek olursak; Biyolojik çeşitlilik, kara, deniz ve diğer su ekosistemleri ile bu ekosistemlerin bir parçası olan ekolojik yapılar da dahil olmak üzere tüm kaynaklardaki canlı organizmalar arasındaki farklılaşma anlamındadır. Biyolojik zenginlik ya da biyolojik çeşitlilik, canlıların farklılığını ve değişkenliğini, içinde bulundukları karmaşık ekolojik yapılarla, birbirleriyle ve çevreleriyle karşılıklı etkileşimlerini ifade etmektedir (Erdoğan, 2011:35).

Bu çalışmada Faryab bölgesinde yetiştirilen tarım ürünlerinin tespiti ve halkın geçmişte günümüze değin çeşitli amaçlarla kullandıkları bitkilerin envanteri, kısacası etnobotanik kullanımlarının kayıt altına alınarak gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır. Bölgenin coğrafik şartları da dikkate alınarak gelecekte Faryab

bölgesinde yetiştirilebilecek ve ülke ekonomisine katkı sağlayabilecek ürünler için öneriler sunulmuştur. Araştırma kapsamında gerek Faryab İl Tarım Müdürlüğünün, gerekse de Afganistan Tarım Bakanlığının konuyla ilgili istatistiksel verileri kısıtlı olmasına karşın araştırmada FAO, BM ve diğer resmi kurumların da verilerinden yararlanılmıştır.

Faryab'da yetiştirilen bazı ürünlerin yıllık üretim miktarları, hangi çeşitleri yetiştirildiği ve ekonomik değerlerinin saptanmasıyla ilgili olarak çok yönlü bir araştırma yapılmıştır. Konuyla ilgili olarak literatür çalışmasında üniversite yayınları, makaleler, web siteleri, ve elektronik dokümanlardan detaylı karşılaştırmalar yapılmıştır.

BÖLÜM 2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Afganistan'ın Faryab bölgesindeki tarımsal araştırmalar daha çok resmi kurumlar tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamında resmi kurumların dokümanlarından ve elektronik kaynaklarından yararlanmıştır. Çalışmamızda bölgedeki etnobotanik ve biyoçeşitlilikle ilgili olarak Afganistan İstatistik Kurumu verilerinden Afganistan Tarım Bakanlığı'nın yayınlarından, Faryab İl Tarım Müdürlüğü'nün verilerinden, yerel pazar araştırmalarından, USAID' çalışmalar ve raporlardan derlenen geniş ve kapsamlı bir çalışma yapılmıştır.

Afganistan'da botanik araştırmalarla ilgili olarak bilinen ilk çalışmalardan birisi James Edward Tierney Aitchison'un Haziran 1891'de Batı Afganistan ve Kuzeydağı İran bölgesinde yaptığı araştırmalardır. Aitchison'un Transactions of the Botanical Society of Edinburgh dergisinde kaleme aldığı çalışmasında 1884–85 yıllarında Afgan sınır denetleme komisyonu tarafından yapılan Afganistan'ın İran ile sınır bölgesindeki botanik özelliklerinin özetini hazırlamıştır. Aitchison 1887 yılındaki "Afganistan'ın bazı bitkileri" isimli makalesinde safran, şirin boya, çam türleri ve şifalı bitkileri üzerine araştırma yapmıştır.

Fenwick ve arkadaşları (1990), Afganistan'ın kuzeyinde yetişen meyan kökü (*Glycyrrhiza glabra*) üzerinde agonistik ve antagonistik östrojenler bir araştırma yapmışlardır. Araştırmacılar yöreye özgü bitkinin tıbbi pek çok özelliklerini saptamışlardır.

Hamayun (2003), Hindu-Kush, Himalaya ve Pamir dağları üzerinde yayılış gösteren çalı ve ağaçların etnobotanik araştırmasını yapmıştır. Himalaya ve Pamir Dağları Afganistan etnobotaniği için önemli alanlardır. Araştırma sonucunda alanda tespit edilen 94 çalı ve ağaç taksonunun etnobotanik kullanımları kayıt altına alınmıştır.

Younos ve arkadaşları (2005) Afganistan'daki *Tamarix* (Ilgın) türleri üzerinde çalışma yürütmüşlerdir. Araştırmacılar tespit ettikleri 14 *Tamarix* türünün halk tarafından etnobotanik amaçlarla kullanıldığını tespit etmişlerdir.

Breckle, (2007) çalışmasında Afganistan'ın florası ve vejetasyonu üzerine çalışma yapmıştır. Breckle çalışmasında ülkenin ana floristik özelliklerinin yanı sıra Potansiyel Doğal Bitki Örtüsü (PNV) haritası aracılığıyla vejetasyon türlerini incelemiştir. Breckle, Afganistan'da Asteraceae (Compositae) familyasından 100'den fazla tür bulunduğunu, Cousinia ailesinden 61 yeni tür ve toplam 144 Cousinia taksonundan 93'ünün Afganistan'a özgü olduğunu belirtmiştir.

Hayat ve arkadaşları (2009). Pakistan'da *Artemisia* (Asteraceae) cinsinin etnobotaniğini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda 38 taksondan 12'sinin yerel halk tarafından ilaç başta olmak üzere, gıda ve süs eşyası gibi etnobotanik kullanımlarının olduğunu belirtmişlerdir.

Kassam ve arkadaşları (2010) Afganistan ve Tacikistan'ın Pamir Dağları'nda yetişen bitkilerin tıbbi kullanımları üzerine araştırma yapmışlardır. Araştırmacılar tespit ettikleri bitki çeşitliliğinin, sağlık amaçlı kullanımı, bitkilerin kullanım kategorileri, gıda ilaçları, mevsimsel yetiştirme durumları ve bitkilerin depolanması ile ilgili yörede yaşayanlardan elde ettikleri yerel bilgileri derlemişlerdir. Afganistan'ın Badakhshan Eyaletinde 1999'dan 2009'a kadar on yıldan fazla bir süredeki saha çalışmalarının sonucunda 27 familyadan 54 tür ve 4 cinsi tanımlayabilmişlerdir. Bu 58 taksonun 310 farklı tıbbi amaçlı kullanımının olduğunu belirlemişlerdir.

Dastagir ve Rizvi (2016) çalışmalarında *Glycyrrhiza glabra* (shirinboya) bitkisinin coğrafik dağılımına ve etnobotaniği üzerinde odaklanmışlardır. Araştırmacılar shirin boyanın etnofarmakoloji, kimyasal bileşenleri, tıbbi kullanımları, yetiştirme şekli ve ticareti üzerinde çalışma yapmışlardır.

Soelberg ve Jager (2016) Afganistan'ın yukarı Wakhan sahasında etnobotanik bir çalışma yapmışlardır. 2010 yılında yapılan çalışmada araştırmacılar, Yukarı Wakhan

ve Büyük ve Küçük Pamir'deki yerleşimleri ve meraları ziyaret ederek karşılıklı grup görüşmeleri ve gözlemler sonucunda bu bölgeye ait kullanılan bitkilerin isimlerini, kullanımlarını ve nispi mevcudiyeti ile ilgili ilk verileri elde etmişlerdir. Çalışma sonucunda bölgede halk tarafından etnobotanik kullanımı olan 72 takson tespit etmişlerdir.

Faqeryar ve Mori (2018) çalışmalarında Afganistan'da yetişen şifalı bitkilerden elde edilen uçucu yağların mikrodalga ve konvansiyonel yöntemlerle ekstraksiyonunu yapmışlardır. Özellikle Lamiaceae, Asteraceae ve Apiaceae familyaları üzerinde çalışmalarını yoğunlaştıran araştırmacılar Afganistan'da toplam 215 bitkinin geleneksel tedavilerde kullanıldığını ve bu bitkilerden 93 tanesinin esansiyel yağlar içerdiğini saptamışlardır. Çalışmada, shirinboya, rezene, maydanoz, gibi birçok bitkinin, antioksidan, antibakteriyal, anti-kanser özelliklerini açıklamışlardır.

Meymene bölgesinin etnobotanigi ilgili olarak seçilen çalışmalarda öncelikli Afganistan, Pakistan, Tacikistan gibi bölgelerde etnobotanik araştırmalar yapan akademik çalışmalar derlenmiştir. Araştırmamıza yön veren soruların cevapları üzerinden derlenen kaynaklardan ilgili karşılaştırmalar ve analizler yapılarak sonuca gidilmiştir.

Tablo 2.1. Seçilen çalışmaların temel özellikleri

YAZARLAR	Konu	Makale türü	Çalışma konuları	Lokasyon
BRECKLE, S. W. (2007).	Afganistan'ın florası ve vejetasyonu.	Araştırma Tabanlı (Nicel Gözlem) (Etnografik çalışma)	Afganistan vejetasyonu, Doğu Afganistan ılıman İğne Yapraklı Ormanları, Himalaya tipi Evergreen Ormanlar, Çöl bitkileri,	Afganistan
DASTAGİR, G., & RİZVİ, M. A. (2016).	Glycyrrhiza glabra incelemesi	Araştırma Tabanlı (Nicel Gözlem)	Glycyrrhiza glabra dağılımı, etno botanik, etno farmakolojisi, kimyasal bileşenleri, tıbbi kullanımları, yetiştirme ve ticareti	Pakistan, Belucistan
FAQERYAR, N., & MORİ, Y. (2018).	Afganistan'daki şifalı bitkilerden uçucu yağların çıkarılması	Araştırma Tabanlı (Nicel Gözlem)	Anti-bakteriyel, antioksidan, anti-diyabetik, anti-viral, Kozmetik, gıda boyası	Afganistan
HAYAT, M. Q., KHAN, M. A., ASHRAF, M., & JABEEN, S. (2009).	Pakistan'daki Artemisia L. (Asteraceae) cinsinin etnobotaniği	Araştırma Tabanlı (Nicel Gözlem) (Nitel gözlem)	Asteraceae cinsi bitkilerin gıda ve tıbbi kullanımları	Pakistan
HAMAYUN, M. (2003).	Himalaya ve Pamir dağları üzerinde yayılış gösteren çalı ve ağaçların etnobotanik araştırması	çalı ve ağaç taksonlarının etnobotanik kullanımları	Çalı ve ağaçların Gıda, tıbbi, yakacak ve eşya olarak kullanımları	Pakistan, Afganistan
KASSAM, K. A. KARAMKHUO, M., RUELE, M., & BAUMFLEK, M. (2010).	Afganistan ve Tacikistan'ın Pamir Dağları'nda yetişen etnobotanik bitkiler	Bitkilerin tıbbi kullanımları	Geleneksel tıbbi yöntemler, bitkisel ilaçlar	Afganistan, Tacikistan'ın

Çalışma kapsamında Türkiye'de etnobotanik konusunda araştırmalar yapan bazı akademik çalışmalara da yer verilmiştir. Bu çalışmalarda Türkiye'de çeşitli bölgelerde yetişen ve aynı zamanda Meymene bölgesinde yetişen aynı tür bitkilerin kullanımları karşılaştırılmıştır. Kevser (2016) yapmış olduğu çalışmasında, Adıyaman sınırları içerisinde yetişen bazı taksonların etnobotanik özelliklerini tespit ederek 64 familyaya ait 223 taksonun etnobotanik açıdan değer ve önem taşıdığını

tespit etmiştir. Etnobotanik kullanımı tespit edilen bitkilerin halk arasında tıbbi, gıda, hayvan yemi, süs eşyası gibi çeşitli amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Tütenocaklı (2014); Yenice (Çanakkale) ve çevresinin etnobotaniği ve Tarımsal Biyoçeşitliliği üzerine araştırma yürütmüştür. Araştırma sonucunda alanda etnobotanik kullanımı olan 57 familyaya ait 175 takson belirlenmiştir.

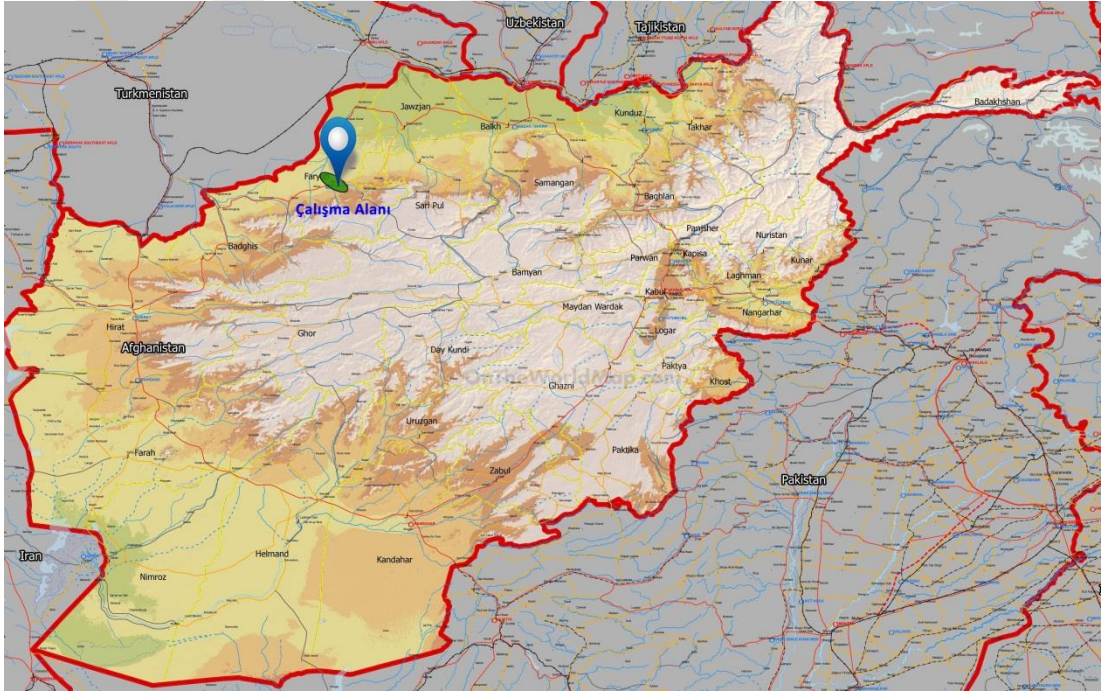
Erdoğan (2011), yapmış olduğu çalışmasında Sarıveliler (Karaman) ve bölgesindeki bitkilerin etnobotanik özelliklerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda; bölgede 45 familyaya ait 78 tür incelenmiştir. Bu bitkilerin yöre halkı tarafından gıda, tedavi, eşya, boya ve temizlik amaçlı kullanıldıklarını tespit etmiştir.

Nacakçı (2015). Yüksek lisans çalışması kapsamında Kumluca (Antalya)' da etnobotanik bir çalışma gerçekleştirmiştir. Nacakçı tarafından doğal yayılış gösteren ve etnobotanik özellikleri bulunan 51 familyaya ait 89 takson tespit edilerek bu taksonların kullanım amaçları belirtilmiştir.

BÖLÜM 3. MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Metodolojisi

Bu araştırmanın materyalini Faryab ilinin (Afganistan) merkezi olan Meymene (Maymana) bölgesinde tespit edilen belirli köylerde, yöre halkının çeşitli amaçlarla faydalandıkları doğal bitkiler ve kültüre alınan bitkiler oluşturmaktadır.

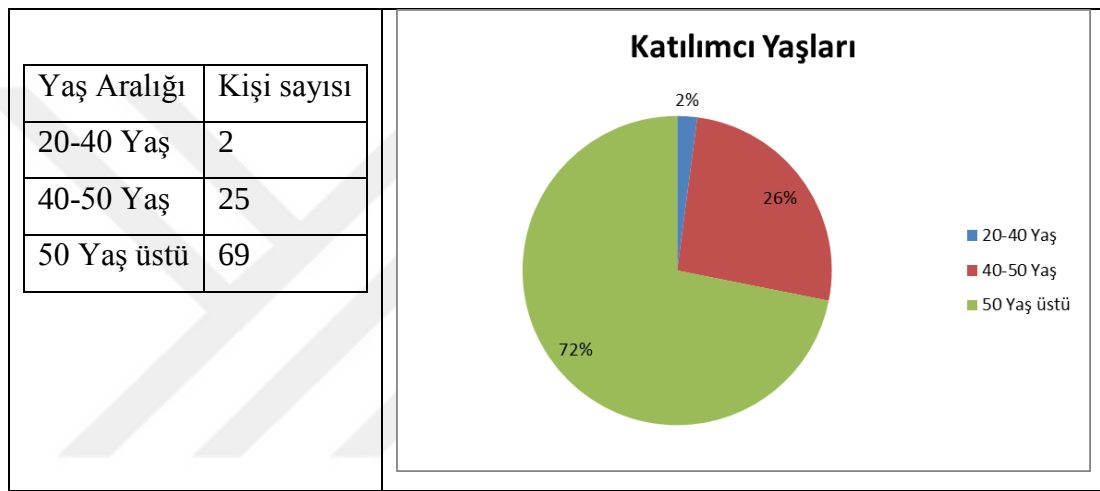
Şekil 3.1. Çalışma alanının görüntüsü

Araştırma Şekil 3.1.'de gösterildiği gibi Meymene havzasında yapılmıştır. Meymene havzası 7 bölgeye ayrılarak bu bölgelerde etnobotanikğin yoğun olduğu 25 köy tespit edilmiş ve kuzeyden güneye doğru sırayla köylere gidilerek etnobotanik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Etonobotanik çalışmaların başlangıcında bölgede yaşayan yerel halka anketler uygulanmıştır. Bu anket verileri de çalışmanın materyalini oluşturmaktadır. Anketler, toplamda 96 kişiye uygulanmıştır. Bu kişilerin, 86'sı erkek 10'u da kadındır.

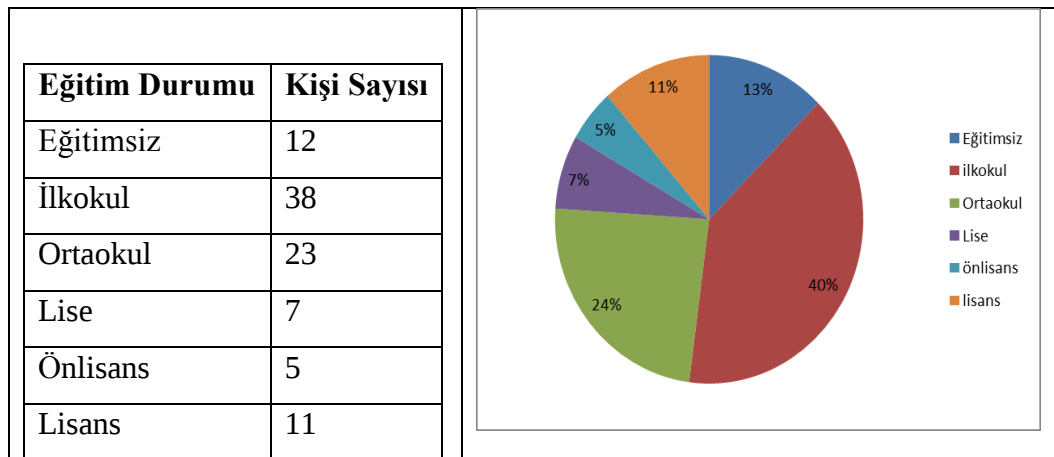
Bu kişilerden 2'sinin yaşı 20 ila 40 arasında, 25'inin yaşı 40 ila 50 arasında ve 69'unun yaşı da 50 ve üstüdür. Tablo 3.1'de gösterildiği gibi katılımcıların çoğunluğu (%72) 50 yaş ve üstüdür. Araştırmanın yapıldığı dönemde köylerde yaşayan yerel halkın çoğunluğu yaşlılardan oluşmaktadır.

Tablo 3.1. Katılımcıların yaş aralıkları

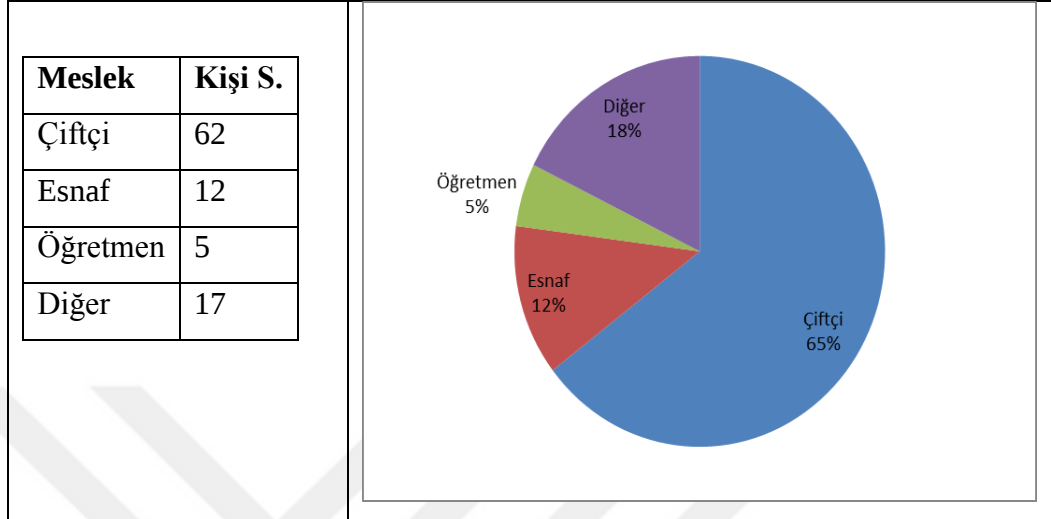
Araştırma kapsamında görüşülen kişilerden 38'i ilkokul mezunu (%40), ve 23'ü ortaokul mezunu (%24), 7'si lise mezunu, 5'i yüksekokul ve 11'inin de üniversite mezunu oldukları saptanmıştır. Katılımcılardan 12 kişi eğitim almadıklarını belirtmişlerdir

Tablo 3.2. Katılımcıların eğitim seviyeleri

Katılımcıların mesleklerine bakıldığında 62'si çiftçi, 5'i öğretmen, 12'si esnaf ve kalan 17'si ise ebe, danışman, ev hanımı ve muhtarlardan oluşmaktadır.

Tablo 3.3. Katılımcıların meslek grupları

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin meslek gruplarına bakıldığında çiftçi (%65), esnaf (%12), öğretmen (%5) ve ebe, ev hanımı, hizmetçi ve pazarcıların (%18) oldukları saptanmıştır.

3.2. Araştırma Alanı

Araştırma Faryab ilinin Meymene bölgesinde yapılmıştır. Maymana, Meymaneh veya Meymene isimleriyle telaffuz edilmektedir. Meymene bölgesi, Faryab ilinde, Afganistan'ın kuzeyinde Türkmenistan sınırına yakın bir bölgedir. Afganistan'ın başkenti Kabil'in yaklaşık 400 km kuzeybatısında 35° 56' Kuzey ve 64° 45' Doğu meridyenleri arasında yer almaktadır. Meymene ilinin şehir merkezi 2015 yılı itibari ile 149,040 nüfusa sahiptir. İl, 10 ilçe ve toplam 3,461 hektarlık bir arazi alanına sahiptir (<http://eafghanag.ucdavis.edu>).

3.2.1. Afganistan hakkında genel bilgiler

Afganistan, yönetim şekli olarak bir İslam Cumhuriyeti olup, siyasi olarak Afganistan'da başkanlık sistemi uygulanmaktadır.

Afganistan, stratejik konumu sebebiyle geçmişten günümüze birçok medeniyetin kontrol altına almaya çalıştığı bir coğrafya olmuştur. İlk olarak Pers (İran) kültürünü benimseyen Afgan haklı, sonraki dönemlerde Yunan ve Hint medeniyetlerinin etkisi altında da kalmıştır (Halimi, 2016:16). XI. yüzyılda İslamiyet'i kabul etmiştir. Afganistan tarihine baktığımızda yerel anlamda yönetsel olarak da derebeyleri ve aşiretler arasındaki mücadeleler şeklinde geçmiştir (Barfield, 2010:85).

Kral Abdur Rahman, 1880 yılında yönetime gelmiş ve yönetimi döneminde Afganistan'ın I. Dünya Savaşına girmesini engellemiştir. Rahman'ın üçüncü oğlu olan Prens Emanullah Han yönetiminde ise Hindistan ile çatışmaya girilmiş ve Afganistan'ın dış ilişkilerinde de bağımsızlığını kanıtlamıştır. Kral Emanullah, 1919-1929 tarihleri arasında Türkiye (Mustafa Kemal Atatürk) ve Avrupa da bazı ülkelerle ilişkilerini artırarak ülkede modernleşme çabası başlatmıştır. Türkiye, Afganistan'ın idari, askeri, tıbbi yapılanması konusunda önemli katkılarda bulunmuştur (Barfield, 2010:181).

Afganistan'da farklı halklardan oluşan Peştuni, Hazari, Belluci ve Aimak'larla birlikte Türki halklar olan Özbek, Türkmen ve Kırgızlar yaşamaktadır. Geniş bir demografik yapıya sahip olan Afganistan'ın nüfusu 2011 yılı verilerine göre 29.835.000'dir. Genç bir nüfus yapısına sahip olan Afganistan'da nüfusun %44,6'sını 0-14 yaş grubu oluşturmaktadır (Afganistan Ülke raporu, 2017). Afganistan'da 1979 yılından bu yana nüfus sayımı yapılmamış olup, veri Afganistan İstatistik Kurumu'nun tahminlerine dayanmaktadır.

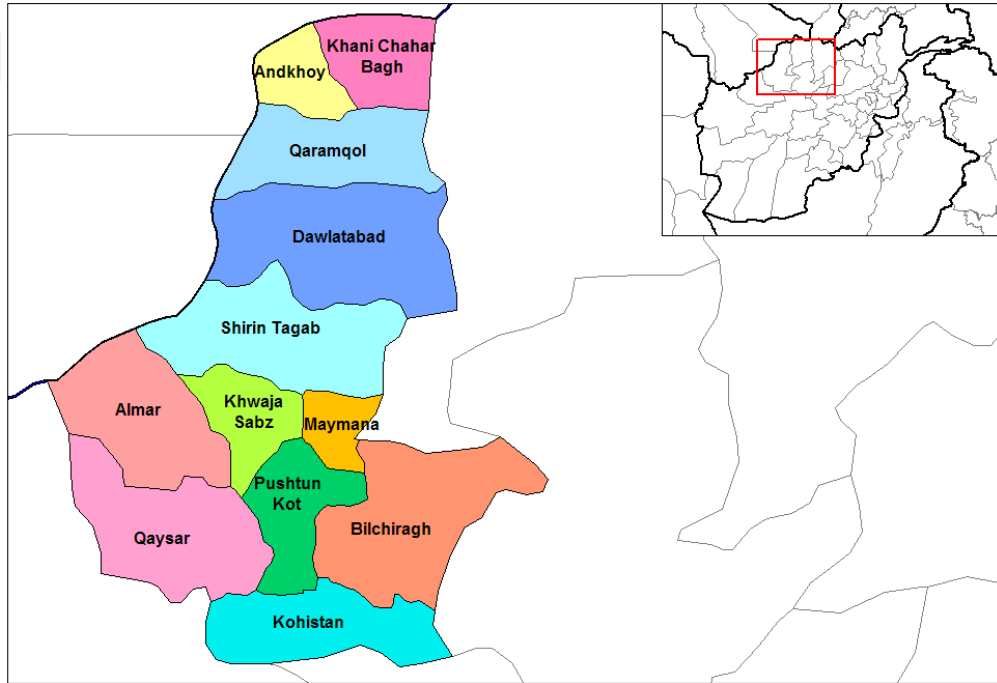
Tablo 3.4. Afganistan'ın temel sosyal göstergeleri

Nüfus	32,5 milyon (2015)
Dil	Afgan Farsçası (Dari), Peştuca
Din	İslam
Yüzölçümü	652.100 km ²
Başkent (nüfus)	Kabil (3,3 milyon)
Başlıca Şehirleri (nüfus)	Kandahar (450 bin), Herat (349 bin)
Yönetim Şekli	İslam Cumhuriyeti
Para Birimi	Afgani (AFA)

Kaynak: The Economist Intelligence Unit (EIU), Afghanistan Country Report, <https://store.eiu.com/product/country-report>, 2017

3.2.2. Faryab hakkında genel bilgiler

Faryab, Afganistan'ın kuzeybatısında yer almaktadır. Faryab vilayetinin merkezi 14 ilçesi bulunan Meymene şehridir. Faryab' ın Kuzeyinde Türkmenistan, doğu ve güney doğusunda Sari-Ful, güneyinde Gur ili, Kuhistan ilçesi ve Qaisar Ovası aracılığı ile Badgis ili ile sınırı bulunmaktadır. Faryab ilinin uzunluğu kuzeyden güneye 300 km civarındadır. Arazi yüz ölçümü ise 50.000 km² olarak belirlenmektedir. Tuz ve mermer doğal kaynakları açısından zengindir (Amini, 2007:76).

Şekil 3.2. Faryab ilinin haritası

Faryab nüfusu Birleşmiş Milletler 2015 yılı verilerine göre 998,147 olup çok etnik ve çoğunlukla aşiret toplumdur. Eyalette yaşayan ana etnik gruplar Özbek, Tacik, Peştun ve Hazaradır. Ara sıra etnik çatışmalar, Özbekler ve Peştunlar arasında gerçekleşmiştir. Dari, Özbeki ve Peştuca il genelinde ve çevresinde konuşulan ana dillerdir.

Faryab'ın doğal coğrafik ve toprak yapısı; Badgis, Herat ve Murgab nehrine kadar: yaylalar, ormanlar, dağlıklar ve düz tarım araziler olarak uzanmaktadır. Faryab'ın deniz seviyesinden yüksekliği yaklaşık 3000 metredir. Tirbandi-Türkistan dağları silsile dağları kesiminde yer almakta, iklim koşulları ve kullanabilir su kaynakları özellikle Qaiser ve Meymene ovaları Faryab için hayati önem kazandırmaktadır (Öztürk, 2016:16).

Faryab'ın en önemli gelir kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Ayrıca Andhoy ilçesinden Türkmenistan'a geçmekte olan Uluslararası Akına (Akgine) ticaret kapısı sayesinde Uluslararası ihracat ve ithalat yoluyla yıllık 350 milyon dolar katkı sağlamaktadır.

Tablo 3.5. Faryab ilinin etnik ve nüfus yapısı

İlçe	Başkent	Nüfus	Alan	Köy sayısı ve etnik grup sayısı
Almar		120,000	1,525 km ²	86 köy. % 65 Özbek ve% 35 Türkmen
Andhoy		41.656	381 k m ²	81 köy. Peştun, Tacikçe ve Özbekçe.
Bilchiragh		41.706	1,189 km ²	44 köy. Peştun, Tacikçe ve Özbekçe.
Dawlat Abad		57.876	2,598 km ²	56 köy. Paştun, Tacik, Hazaraca ve Özbekçe
Ghormach	Ghormach	52.566	2.083 km ²	Peştun.
Gurziwan		72.497	1,875 km ²	54 köy. Peştun, Tacikçe ve Özbekçe.
Han Char Bagh		70,000	1.056 km ²	16 köy. % 65 Özbek ve% 35 Türkmen.
Khaja Sahib Posh		55,000	800 km ²	85 köy. % 80 Özbek,% 10 Pashtun ve% 10 Tacik.
Kohistan		53.616	2.254 km ²	133 köy.
Maymana	Maymana	75.900		Özbekçe, Tacikçe, Peştun.
Peştun Kot		300.000	4.000 km ²	331 köy. % 60 Özbek,% 20 Pashtun,% 10 Türkmen ve% 10 Tacik ve Arap
Qaramqol		98.229	2,192 km ²	19 köy / 73 Yarı köy. % 70 Türkmen ve% 30 Özbek.
Qaysar		237.000	2.502 km ²	190 köy.
Qurghan		271.16	797km ²	13 köy.
Shirin Tagab		141.642	3,500 km ²	Özbekçe, Tacikçe ve Arapça.

Kaynak: Afganistan istatistik Kurum, <http://cso.gov.af>

3.2.3. Faryab'ın tarım olanakları

Afganistan'ın kuzey bölgesinin kapısı ve ülkenin buğday deposu olarak tanımlanan Faryab ilinde başlıca; buğday, arpa, mısır, susam, üzüm, elma, sebze çeşitleri ve hayvan yemi olarak ta yonca yetiştirilmektedir (Grcje, 2004). Afganistan buğday üretiminin büyük çoğunluğu Faryab'dan karşılanmaktadır. Ancak gübre ve

makineleşme halen sulanan ve yarı sulanan bölgelerde büyük bir sorundur. Faryab'da yarı sulanan alanlarda tarımın %90'ı halen ilkel yöntem olarak bilinen öküz ve sabanlarla yapılmaktadır (USAID, 2009).

Faryab bölgesinde yağışlı topraklarda yetiştirilen ürünler, buğday, arpa, kavun ve su kavunları iken; sulanan arazilerde yetiştirilen ürünler buğday, arpa, pirinç, mısır, safran ve bölgeye has çeşitli sebzelerdir (Ashrafi, 2009:10). Şekil 3.3.'te bölgede ekonomik getirisi yüksek olan bir bitki olan Safran' ın (*Crocus sativus*) tohumunu eken çiftçiler gösterilmiştir.

Şekil 3.3. Faryab'da safran tohumu eken çiftçiler

Sulak alanlarda patates, domates, soğan, turp, havuç, pırasa, bamya, ıspanak, lahana, şalgam, sarımsak, fasulye, salatalık ve marul vb. yerli tüketime dayalı tarımsal ürünlerin üretimi yapılmaktadır (Amini, 2007:80).

3.2.4. Faryab ilinin sulama durumu

Bölgenin önemli su kaynakları Shirin Tagab Nehri, Maymana Nehri ve Qaysar Nehridir. Pashtun Kot ilçesindeki Sarhawz Barajı, Shirin Tagab Nehri üzerinde kurulan en önemli sulama kaynağıdır. Shor Darya Nehri ve Astana çayı ise Faryab'ın

içme suyu ihtiyacının karşılanmasında değerlendirilmektedir (Saffi & Paikob-e-Naswar, 2010:15).

Faryab'da hem sulama tarımı hem de yağmurlama ile tarım yapılmaktadır. Faryab Tarım Müdürlüğünün verdiği rakamlara göre toplam yağış alan arazi alanı 161.600 ha, sulanan / yarı sulanan araziye kıyasla daha fazladır (192.800 ha) (Saffi & Paikob-e-Naswar, 2010:8). Ancak dünya tarım örgütü gibi diğer kaynaklara göre ekilebilir arazinin %90'ı yağışlı alanlardan oluşmaktadır. Faryab 'da kar erimesi ve yağışlardan oluşan nehrin sulama kalitesi 1.sınıf sulama suyu düzeyindedir.

Afganistan Devlet Su İşlerinden elde edilen verilere göre Faryabın mevcut ortalama aylık su potansiyeli 1.5 m³/s'dir (RRERS, Provincial profile for faryab: <http://afghanag.ucdavis.edu>: 25.05.2018).

Tablo 3.6. Faryab meteoroloji verileri (2017)

Aylar	Sıcaklık Min (°C) Maks.(°C)	Yağış (mm)	Nem (%)	Güneşlenme süresi (Saat)	Rüzgâr Hızı (km/gün)
Ocak	-11.60 21.28	53.00	71	6	206
Şubat	-19.80 20.00	96.50	82	7	184
Mart	-8.00 30.30	92.00	74	7	228
Nisan	0.50 29.36	67.00	81	9	218
Mayıs	5.10 37.75	28.00	61	7	229
Haziran	6.50 40.60	4.50	37	14	239
Temmuz	12.0 41.49	0	31	12	259
Ağustos	6.50 38.32	0	35	12	245
Eylül	5.80 36.37	0	37	10	257
Ekim	-8.50 33.04	17.00	52	9	200
Kasım	-10.6 25.70	75.50	83	1	201
Aralık	-18.1 20.20	66.00	74	6	197

Kaynak: Öztürk, 2016

Faryabda Sulama altyapısının büyük çoğunluğu iç savaş sırasında yok edilmiştir. Ancak son yıllarda konu ile ilgili bazı düzenlemeler yapılmıştır. EIRP (Afganistan'da acil sulama rehabilitasyonu projesi) ve ilgili kuruluşlar bazı kanalların rehabilitasyonuna ve yeniden düzenlenmesine katkı sağlamaktadır. EIRP Ghora,

Alamar ve Khest Pul'da üç büyük su deposu inşa edilmiştir (RRERS, Provincial profile for faryab: <http://afghanag.ucdavis.edu>).

Faryab'da Pashton Kot ilçesinde bulunan Sarhavz barajı bölgenin en önemli sulama barajlarından birisidir. 1912 yılında yapılan baraj ilk yapıldığı dönemde 25 milyon m³ su tutarken 2015 yılında 8,5 milyon m³ su hacmine sahip olduğu tahmin edilmektedir. Sarhavz barajı Meymene bölgesinin 53 km güneyinde bulunmakta ve Meymene ve Pashton Kot ilçelerinin sulama ihtiyacını karşılamaktadır. Bölge tarımının gelişimi açısından son derece önemlidir. Toplam 4.000 hektarlık alan bu barajla sulanmaktadır. (Ministry of Agriculture Irrigation and Livestock, Afghanistan, 2017, <http://mail.gov.af>).

Şekil 3.4. Sare Hawz barajı uydu görünümü

Kuraklık nedeniyle barajdaki suyun büyük bir bölümünün kuruduğu Şekil 3.4'te uydu görüntüsünden açıkça görülmektedir.

3.2.5. Toprak özellikleri

Faryab il Ziraat Müdürlüğünün verilerine göre çalışmalarda Faryab bölgesinin genelinde toprakların tekstür yapısının kum ve kumlu-tın olduğu belirtilmektedir. Bölgenin su alma hızı 13,5-25.00 mm/h arasında değişmektedir. Bölgeye toprak açısından bakıldığında bitki gelişimini engelleyen herhangi kısıtlayıcı faktörler

görülmemektedir. Topraklar genel olarak; sodyum ve tuz bakımından yeterli, organik madde bakımından ise yeterince zengindir. Arazide bitki kök gelişimini engelleyici taban suyu sorunu bulunmamaktadır. Bölge genelinde tarım arazileri küçük ve dağınık parsellerden oluşmaktadır (Öztürk, 2016:18).

3.3. Yöntem

Belirlenen köylere gidilerek öncelikle kaynak kişiler tespit edilmiştir. Kaynak kişi tespitinde; kişinin yaşı, oturduğu köyde uzun süre ikamet etmesi, tarım ve hayvancılıkla uğraşması gibi başlıca keriterler dikkate alınmıştır. Daha sonra kaynak kişilerle yüz yüze görüşülmüştür. Kaynak kişilere, daha önceden hazırlanmış olan ve Ekler kısmında sunulan (Ek 1) anket formundaki sorular yöneltilmiştir. Bu anket formunda; katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu gibi demografik bilgileriyle birlikte, kullanımı olan bitkilerin kullanılan kısımları, kullanım amacı, kullanım şekli ve diğer bilgilere yer verilmiştir.

Bitkilerin kullanılışları, yöresel adları, toplandığı yer ve diğer bilgiler, çalışma defterine, etnobotanik bilgi formuna ve ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Arazide ve pazarlarda tespit edilen bitkilerin fotoğrafları çekilmiştir. Etnobotanik kullanımı olduğu tespit edilen her bitki örneğinden örnek alınarak herbaryum örneği haline getirilmesi sağlanmıştır.

Araştırma sırasında köy halkına yöneltilen belli başlı sorular şunlardır;

- Yakın çevrede toplanan ve kullanımı olan bitkilerin neler olduğu.
- Bitkiye verilen yöresel isimler.
- Bitkiden yararlanma yolları ve kullanım biçimi.
- Bitkinin toplanma şekli ve bitkinin hangi kısımlarının toplandığı.

3.3.1. Pazar araştırmaları

Faryab ilinin merkez ilçesi Meymene’de semt pazarı olarak iki pazar bulunmaktadır. Bu pazarların tezgahlarında gıda, baharat, yem ve aromatik kullanım amaçlı satılan

bitkiler, yörede ‘‘bori’’ veya ‘‘boci’’ olarak isimlendirilen çuvalalarda, tezgah üstünde açık şekilde, bidonlarda veya kutularda bulundurulmaktadır. Bitkiler **seir** ölçü biriminde (1seir = 7kg) satılmaktadır. Bazı bitkiler ise gram olarak satılmaktadır. Pazarlar sezonluk yetiştirilen ürünlere göre değişiklik göstermektedir. Pazar alanlarında yer alan dükkanlar da çoğunlukla bölgeden yetişen bitkileri toplayan ve ticaretini yapan aktar dükkanları görülmektedir (Şekil 3.5.).

Şekil 3.5. Meymene ilçesinde tıbbi ve aromatik bitkiler satan bir esnaf

3.3.2. Arazi çalışmaları, bitki toplama ve presleme

Meymene havzasında arazi çalışması yapılırken köylülerden yardım alınmıştır. Köylülerle birlikte bitkilerin yetiştikleri alanlara gidilerek, köylülerin bitkisel tedavi, gıda, hayvan yemi, baharat ve boya amaçlı kullandıkları bitkiler tespit edilmiştir. Ayrıca meymene bölgesinde bitki ve baharat satışı yapan aktarlarla görüşmeler yapılmıştır. Kaynak kişilerin arazide gösterdiği bitkiler toplanarak, herbaryum tekniklerine göre preslenip kurutulmuş ve herbaryum örneği haline getirilmiştir. Toplanan bitkilerin köylüler tarafından kullanım amaçları kayıt altına alınmıştır.

Araştırma, Meymene havzasının en kuzeyinde bulunan Takatozu köyünden başlanarak en güneydeki Rahi köyüne kadar toplam 25 köyde yürütülmüştür. Bu köylerin isimleri, nüfus ve etnik kökenleri Tablo 3.7’de listelenmiştir.

Tablo 3.7. Araştırma yapılan köyler

KÖY ADI	ETNİK KÖKEN	NÜFUSU
SHAHFUVAD	ÖZBEK	260
UNJUARLAT	ÖZBEK	720
IMAMSAHİB	ÖZBEK	1100
DEHİSEYEEDAN	ÖZBEK	510
TORPAKHTO	ÖZBEK	9200
SERBULAK	ÖZBEK	350
CHAGHATAK	ÖZBEK	1280
ZULMABAD	ÖZBEK	220
KARİZKALA	ÖZBEK	480
YANKALA	ÖZBEK	395
BADGHİŞİ	ARAB	625
TAKATOZU	ÖZBEK	512
RAHİ	AYMAK	560
TAHTİKAMAR	AYMAK	420
YAKAB	AYMAK	210
SAYİR	AYMAK	225
CİCİ	AYMAK	190
HAZARSUM	AYMAK	130
TOKALİ	ÖZBEK	1120
ARAB AQSAY	ÖZBEK	8500
KARVANBASHİ	ÖZBEK	630
SHAH KASİMİ	ÖZBEK	400
HOUMEKEY	ÖZBEK	194
MİRİSHKAR	ÖZBEK	1210
KOHİ KHANAH	AYMAK	950

Şekil 3.6. Meymene ilçesinde kurulan semt pazarı

Şekil 3.6.'da görüldüğü gibi Meymene ilçesinin merkez pazarı geleneksel semt pazarları gibi tezgah üstü ve yere serilen bezler üzerine ürünler teşhir edilerek satış yapılmaktadır.

BÖLÜM 4. BULGULAR

4.1. Amaranthaceae Familyası

4.1.1. *Beta vulgaris* L.

Familya	Amaranthaceae
Bilimsel isim	<i>Beta vulgaris</i>
Türkçe adı	Pancar
Yöresel adı	Choghundar lablabu
Kullanılan Kısımları	Kökleri
Kullanım amacı	Tıbbi, gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Karizkala,,Zulmabad ve,Yanbulak köyleri
Yetiştigi Yükselti	700m – 800m

Şekil 4.1. *Beta vulgaris*

Yöresel kullanımları: Pancar gıda ve turşu olarak kullanılır. Şeker hastalığına iyi gelir. Ateş düşürülmesinde ve kabızlık için faydalıdır (Maazullah Khayri, Karizkala).

Literatürdeki Kullanımı: Uzun ömürlü bir bitkidir. Boyu 120 cm civarındadır. Pancarın kökleri ve yaprakları, çok çeşitli rahatsızlıkları tedavi etmek için geleneksel tıpta kullanılmıştır (Tütenocaklı, 2014).

4.2. Amaryllidaceae Familyası

4.2.1. *Allium cepa* L.

Familya	Amaryllidaceae
Bilimsel isim	<i>Allium cepa</i>
Türkçe adı	Soğan
Yöresel adı	Piaaz
Kullanılan Kısımları	Gövde
Kullanım amacı	Gıda tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Karizkala ,Kariz kala köyleri
Yetiştigi Yükselti	737m

Şekil 4.2. *Allium cepa*

Yöresel kullanımları: Soğan pek çok yemeklerde, hamur işlerinde ve salatada kullanılır. Uykusu gelmeyenlere uyku açısından faydalıdır. Beyni çalıştırıcı ve uyarıcı özelliği vardır. Sara nöbetlerinde hastayı sakinleştirmek için kullanılır (Maazullah Khayri, Haqmurad Ayub, Karizkala Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Sebze cinsinin en yaygın bir şekilde yetiştirilen türlerinden biridir. Ev gıda tüketiminin önemli besin kaynaklarından biridir (Tütenocaklı, 2014).

4.2.2. *Allium savitum* L.

Familya	Amaryllidaceae
Bilimsel isim	<i>Allium savitum</i>
Türkçe adı	Sarımsak
Yöresel adı	Siirpiyaz
Kullanılan Kısımları	Yaprak, Soğan
Kullanım amacı	Gıda, Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.3. *Allium savitum*

Yöresel kullanımları: Sarımsak birçok yemekte kullanılır. Tansiyona iyi gelir. Özellikle sakatat yemeklerine lezzet verir. Kebaplarda kullanılır. Saç dökülmesine karşı faydalıdır (Sebghatullah Noor, Tahtikamar köyü).

Literatürdeki Kullanımı: *Allium* cinsinden bir soğanlı bitki türü olan sarımsak, boyu 25–100 cm yüksekliğe kadar çıkar. Sarımsağın yapraklarında, sapında ve soğanında keskin kokulu bir yağ bulunur. Yıllık bir bitkidir (Kevser, 2016).

4.3. Anacardiaceae Familyası

4.3.1. *Rhus coriaria* L.

Familya	Anacardiaceae
Bilimsel isim	<i>Rhus coriaria</i>
Türkçe adı	Sumak
Yöresel adı	samaq
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçeklene Zamanı	Mayıs
Lokalite	Karizkala
Yetiştigi Yükselti	750m-850m

Şekil 4.4. *Rhus coriaria*

Yöresel kullanımları: Meymene yöresinde samaq olarak bilinir. Pazarlarda baharat olarak satılır. Taze olarak toplanan bitkinin meyveleri yıkanıp kurutulduktan sonra ezilerek baharat olarak kullanılır (Rahi köyü, Dursun Naqshband).

Literatürdeki Kullanımı: Sumak bitkisi çalı şeklindedir. Bitkinin meyvesi küre biçiminde, kırmızımsı renkte ve ekşi lezzetlidir. Sumak, sağlıklı hücrelere zarar veren serbest radikallere karşı mücadele eden etkili antioksidanlarla doludur. Ayrıca sumak vücuttaki mantar enfeksiyonlarıyla mücadele eder.(Kevser, 2016).

4.4. Apiaceae Familyası

4.4.1. *Anethum graveolens* L.

Familiya	Apiaceae
Bilimsel isim	<i>Anethum graveolens</i>
Türkçe İsimleri	Dereotu
Yöresel İsimleri	Shevid, Shebit
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım Amacı	Gıda ve tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalise	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.5. *Anethum graveolens*

Yöresel kullanımları: Meymene bölgesinde Shevid olarak isimlendirilen dereotu Emam Saheb, Yambulaq, Chaghatak, Dehiseyddan, Yankala, Serbulaq, Zulmabad köylerinde gıda ihtiyacını karşılamak ve pazarlarda ticari amaçlı yetiştirilmektedir. Yemeklerde ve salatalarda kullanılmaktadır. Bölgede kadınlarda görülen adet döneminin ağrısız geçmesi için bitkinin yaprakları kaynatılarak içilir (Serbulak Köyü, Rabiye Sharif). Limonla birlikte yenildiğinde mideyi temizler (Torpakhto köyü, Sakhi Sadri). Bel ağrısı, rahim ağrısı ve böbrek sancılarında ağrıyı azaltır (Torpakhto köyü, Ayisha Gunesh).

Literatürdeki Kullanımı: Maydonozgiller familyasının bir çeşidi olan dereotu bitkisinin anavatanı Asya kıtasıdır. Tek yıllık bir bitki türüdür. Bitki taze olarak toplanmakta olup çoğunlukla yemeklik olarak tüketilmektedir (Erdoğan, 2011). Dereotu bitkisinin yaprakları yemeklerde ve salatalarda kullanılır. Meymene bölgesinde birçok köyde yetiştirilmektedir.

4.4.2. *Apium graveolens* L

Familya	Apiaceae
Bilimsel isim	<i>Apium graveolens</i>
Türkçe adı	Kereviz
Yöresel adı	Krafs
Kullanılan Kısımları	Kök, gövde
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.6. *Apium graveolens*

Yöresel kullanımları: Kereviz ağızdaki kötü kokuları giderir. (Zeyneb Nacib, Mirishkar Köyü). Kereviz kökleri haşlanan ve kavrularak yenen bir bitkidir. Ayrıca salatalarda ve soğuk yemeklerde de kullanılır.

Literatürdeki Kullanımı: Kerevizin boyu 40 cm'ye kadar uzayabilir. Geçmişten günümüze değin yüksek tansiyonu düşürmek için tüketilir. Kereviz yüksek kolesterolü düşürmeye yardımcı sebzeler arasında yer almaktadır (Kevser, 2016).

4.4.3. *Daucus carota* L.

Familya	Apiaceae
Bilimsel isim	<i>Daucus carota</i>
Türkçe adı	Havuç
Yöresel adı	Zardak, zarcama
Kullanılan Kısımları	Koki
Kullanım Amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.7. *Daucus carota*

Yöresel kullanımları: Havuç gözlere iyi gelen bir bitkidir. Pilavlara doğrandığında lezzet verir. Salatalarda ve yemeklerde kullanılır (Shafi Hayat, Yankala Köyü). Kan şekeri düşürmede kullanılır (Najibullah Neymeti, Yankala Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Mayanozgiller familyasına ait bir sebzedir. Havuç, A,C,K ve B8 vitaminleri, pantotenik asit, folik asit, potasyum açısından zengin bir bitkidir. Havuç tüketimi cilt ve gözler için faydalıdır (Tekin, 2011).

4.4.4. *Foeniculum vulgare* Mill.

Familya	Apiaceae
Bilimsel isim	<i>Foeniculum vulgare</i>
Türkçe adı	Rezene
Yöresel adı	Raziya, Badyan, Arpa Badiyan
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Tibbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.8. *Foeniculum vulgare*

Yöresel kullanımları: Rezene Meymene bölgesinde arpa badiyan olarak bilinir. Bitki Serbulaq ve Chaghatak köylerinde tespit edilmiştir. Bebeklerdeki gaz sancılarını giderir (Chaghatak köyü, Ashraf Zeiaa). Kaynatılıp içildiğinde emziren kadınları sütünü çoğaltır (Serbulak Köyü, Rabiye Sharif).

Literatürdeki Kullanımı: Kokulu bir bitki olan rezene bitkisi genellikle tıbbi amaçlı, bitkisel ilaç olarak eski çağlardan beri kullanılmaktadır Antioksidan özelliğe sahiptir. Sinek kovucu olarak evlerde kullanılır (Faqueryar & Mori, 2018).

4.4.5. *Petroselinum crispum* (Mill.) Fuss

Familya	Apiaceae
Bilimsel isim	<i>Petroselinum crispum</i>
Türkçe adı	Maydanoz
Yöresel adı	Gashaniz
Kullanılan Kısımları	Yaprakları
Kullanım amacı	Tıbbi, gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.9. *Petroselinum crispum*

Yöresel kullanımları: Maydanoz yaprakları kaynatılarak suyu içilir, gözleri kuvvetlendirir (Muhammad Akbar, Shah Kasimi Köyü), basura ve gribe iyi gelir ayrıca kanı temizler (İsrail Arbab, Shah Kasimi Köyü). iltihap çözücü ve şeker düşürücü olarak böbrek rahatsızlıklarında kullanılır(Noor Atifi, Muhammad Akbar, Shah Kasimi Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Maydanoz, yeşil renkli, damarlı bir bitki türüdür. Yaprakları baharat olarak kullanılmakta ve Yiyecek olarak kullanılır. Yemeklerde ve salatalarda kullanılır. Tıbbi bitki olarak Maydanoz daha çok iltihap çözücü ve böbrek hastalarına taş düşürücü olarak tavsiye edilmektedir. Antispazmodik ve Analjezik özelliktedir. Sindirimi kolaylaştırır (Faqeryar, ve Mori, 2018).

4.5. Araceae Familyası

4.5.1. *Acorus calamus* L.

Familya	Araceae
Bilimsel isim	<i>Acorus calamus</i>
Türkçe adı	Eğir
Yöresel adı	Eshbata sosan zard bash
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Zulmabad
Yetiştigi Yükselti	778m

Şekil 4.10. *Acorus calamus*

Yöresel kullanımları: Çok güzel kokulu bir bitkidir. Bitkinin kökünden esans yapılır (Lutfullah Neymati Zulmabad Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Eğir kökü yada Hazanbel olarak da bilinir. Bitki tek çenekli, çok yıllık bir sulak alan bitkisidir. Kokulu yaprakları ve kokulu köksapı bulunur. Tıpta ve kozmetikte kullanılır (Soelberg, & Jäger, 2016).

4.6. Araliaceae Familyası

4.6.1. *Hedera helix* L.

Familya	Araliaceae
Bilimsel isim	<i>Hedera helix</i>
Türkçe adı	Sarmaşık
Yöresel adı	Papital ashqa pichak
Kullanılan Kısımları	Yaprak, kök
Kullanım amacı	Gıda ve tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Zulmabad, chaghatak köyleri
Yetiştigi Yükselti	750m- 850m

Şekil 4.11. *Hedera helix*

Yöresel kullanımları: Bitki soğan ve lor peyniri ile karıştırılarak yendiğinde hazmı kolaylaştırır. Az tüketilmelidir, iştah açar (Arif Muradi, Zulmabad köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Süs bitkisi olarak kullanılır. Odunsu gövdeli, tırmanıcı bir bitkidir. Çoğu 5 parçalı olmak üzere çok şekilli yaprakları vardır. Hayvanlarda kabızlığa karşı kullanılır. Çok verilmesi durumunda hayvanı zehirleyebilir (Kevser, 2016).

4.7. Asteraceae Familyası

4.7.1. *Helichrysum arenarium* L.

Familya	Asteraceae
Bilimsel isim	<i>Helichrysum arenarium</i>
Türkçe adı	Ölmez Otu
Yöresel adı	Gulbimarg
Kullanılan Kısımları	Çiçek kökü
Kullanım amacı	Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.12. *Helichrysum arenarium*

Yöresel kullanımları: Romatizma ve kireçlenmeye iyi gelir. Bitkinin kökü kaynatılarak içildiğinde böbrek taşları ve iltihapları gidermeye iyi gelir (Muhammad Nadir, Unjuarlat köyü). Sarılığın iyileşmesinde kullanılır. Soğuk algınlıklarında bitkinin çiçekleri kaynatılıp içildiğinde göğsü açar ve nefesi ferahlatır (Atif Rahmati, Dehiseyedan köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Ölmez çiçek yada ölmez otu canlı bir sarı renge sahiptir. Koparıldıktan sonra bile ölmez ve rengini, canlılığını ve esansiyel özelliklerini uzun müddet koruyan, kozmetikte kullanılan bir bitkidir. (Soelberg, & Jäger, 2016).

4.7.2. *Lactuca serriola* L.

Familiya	Asteraceae
Bilimsel isim	<i>Lactuca serriola</i>
Türkçe adı	Eşek marulu, yabani marul
Yöresel adı	Kahoy khardar
Kullanılan Kısımları	Toprak üstü kısmı
Kullanım amacım	Hayvan yemi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.13. *Lactuca serriola*

Yöresel kullanımları: Hayvan yemi olarak kullanılır. Çayırılarda ve su kanallarında bulunur (Omerqul Hedayat, Dehiseyedan Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Dikenli marul olarak bilinen bitkinin boyu 1.5 metreye kadar çıkar. Temmuz'dan eylül ayına kadar çiçeklenir ve tohumlar olgunlaşır. Yıllık omrü olan bir türdür (Derviş, 2017).

4.7.3. *Onopordum tauricum* Willd.

Familya	Asteraceae
Bilimsel isim	<i>Onopordum tauricum</i>
Türkçe adı	Övendere otu
Yöresel adı	Khar, panba, alagoz ,dikan
Kullanılan Kısımları	Yaprak, kök
Kullanım amacı	Gıda, hayvan yemi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Torpakhto
Yetiştigi Yükselti	829m

Şekil 4.14. *Onopordum tauricum*

Yöresel kullanımları: Yemeklerde bitki taze ve yeşilken kabuğu ve yaprakları sökülerek kavurma olarak yenilir. Yaprakları kurutulup hayvan yemi olarak da kullanılır (Arif Muradi Zulmabad Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Çok dikenli boyu 2 metreden daha fazla uzayabilmektedir. Devedikenini olarak da bilinir. Bitki dikenli filizlerle kaplıdır pembe-mor tübüler çiçekler taşırlar (Soelberg, & Jäger, 2016). Meymene bölgesinde çok sık bulunan yabani bir bitkidir.

4.7.4. *Inula viscosa* (L.) Aiton

Familya	Asteraceae
Bilimsel isim	<i>Inula viscosa</i>
Türkçe adı	Yapışkan andız otu
Yöresel adı	Giyah zard, sarıgh otu
Kullanılan Kısımları	Yapraklı gövdesi, yaprakları
Kullanım amacı	Tıbbi, eşya
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.15. *Inula viscosa*

Yöresel kullanımları: Süpürge yapımında kullanılır (Sadakat Kohi, Cici Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Çok yıllık tıbbi bir bitkidir. Güçlü hoş kokulu bir bitkidir. Bitkinin gövde ve yaprakları sıcak havalarla artış gösteren yapışkan bir reçine ile kaplıdır. Andız otunun balgam söktürücü ve anti-inflamatuvar özellikleri bulunur. Kanser tedavisinde kullanılır (Kevser, 2016).

4.8. Brassicaceae Familyası

4.8.1. *Brassica rapa* L.

Familya	Brassicaceae
Bilimsel isim	<i>Brassica rapa</i>
Türkçe adı	Şalgam
Yöresel adı	Selgam
Kullanılan Kısımları	Gövde
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Karizkala Meymene
Yetiştigi Yükselti	720-850m

Şekil 4.16. *Brassica rapa*

Yöresel kullanımları: Şalgam turşu olarak çok kullanılır. Şalgam suyu böbrek taşlarının düşürülmesinde faydalıdır. İştah açıcıdır (Rahi köyü, Dursun Naqshband). Öksürük ve soğuk algınlığına karşı vücudun direncini artırır (Tash Demir, Karizkala Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Şalgam, hem insanlar hem de hayvanlar için üretilen bir bitkidir. Yumuşak etli şalgamlar insanların tüketimi için yetiştirilir. Hayvan yemi olanları ise sert etlidir. Kışın daha çok tüketilir. Taze gövdesinden turşu yapılır. Salatalarda da kullanılır (Tütenocaklı, 2014).

4.8.2. *Capsella bursa-pastoris* L.

Famulya	Brassicaceae
Bilimsel isim	<i>Capsella bursa-pastoris</i>
Türkçe adı	Çobançantası
Yöresel adı	Kisa kashishi
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Tibbi
Çiçekleme Zamanı	Ocak-Aralık
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.17. *Capsella bursa-pastoris*

Yöresel kullanımları: Burun kanamasının durmasında, yaraların iyileşmesinde ve göğüs hastalıklarında kullanılır. Ayrıca idrar söküçüdür (Muhammad Ali, Abdurashid Basir, Muhammad Halim, Farid Muradi, Sayır köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Turpgiller familyasından tarım alanları ve çorak arazilerde yaşayan bir yıllık, dik gövdesi yıdızsı tüylerle kaplı olan otsu bir bitki türüdür. Boyu 40–50 cm olan çobançantası Ocak-Aralık aylarında çiçek açar (Işık, Bingöl ve Özdemir, 2016).

4.8.3. *Descurainia sophia* (L.) Schr.

Familya	Brassicaceae
Bilimsel isim	<i>Descurainia sophia</i>
Türkçe adı	Sadır otu
Yöresel adı	Khakeshir
Kullanılan Kısımları	Tohumu
Kullanım amacı	Tıbbi gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.18. *Descurainia sophia*

Yöresel kullanımları: Süpürge olarak kullanılır. Süpürge yapımında kullanılır. Tansiyona iyi gelir. Ağız kokusunu giderir. Yüz lekelerini temizlemede kullanılır. (Sohrab hakim, Aftab muradi , Sayira Salih Farid Muradi, Yakab Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Hardal ailesinin bir üyesidir. Dallı bir bitkidir kırlarda yetişir. Tohumlarından içecek yapılır. Susuzluğu giderir (Hamayun, 2005).

4.8.4. *Eruca vesicaria* L.

Familya	Brassicaceae
Bilimsel isim	<i>Eruca vesicaria</i>
Türkçe adı	Roka
Yöresel adı	Mendab
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Karizkala
Yetiştği Yükselti	700m-850m

Şekil 4.19. *Eruca vesicaria*

Yöresel kullanımları: Roka salatalarda peynirin yanında ve balık yemeklerinde bol limonla kullanılır. Teze sebze olarak tüketilir, hazmı kolaylaştırır. İştah açıcıdır (Amanullah Rahguzer, Karizkala Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Hızla büyüyen, dik, dallı yıllık bir bitkidir. Gıda olarak kullanılır. Taze roka yaprakları, doğranarak ya da bütün olarak salatanın üzerine konarak yenilir (Tütenocaklı, 2014).

4.9. Capparaceae Familyası

4.9.1. *Capparis spinosa* L.

Familiya	Capparaceae
Bilimsel isim	<i>Capparis spinosa</i>
Türkçe adı	Kapari
Yöresel adı	Kawar, keber, hiduvana kohl, tarbuz vahshi
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Tıbbi, gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.20. *Capparis spinosa*

Yöresel kullanımları: Tomurcuklarından turşu yapılır. Özellikle salata ve balık yemeklerinde kullanılır (Muhammad Gul, Khayrullah Nazir Chaghatakköyü).

Literatürdeki Kullanımı: Çalı şeklinde yetişen uzun ömürlü bir bitkisidir. Bitkinin yenilebilir çiçek tomurcukları genellikle baharat olarak kullanılır. Bitkinin tomurcuklarından turşu yapılır. Kapari kan hastalıklarında (Lösemi, anemi, kansızlık, trombosit düşüklüğü) ve MS tedavisinde kullanılmaktadır. (Sarı vd. 2002).

4.10. Cucurbitaceae Familyası

4.10.1. *Citrullus lanatus* (Thunb.) Matsum. & Nakai

Familya	Cucurbitaceae
Bilimsel isim	<i>Citrullus lanatus</i>
Türkçe adı	Karpuz
Yöresel adı	Tarboz hinduvana
Kullanılan Kısımları	Meyvesi ve tohumu
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Imamsahib, Serbulak köyleri
Yetiştigi Yükselti	800m-1100

Şekil 4.21. *Citrullus lanatus*

Yöresel kullanımları: Meyve olarak yazın tüketilir. Reçeli yapılır. Kabukları sığır hayvanlarına taze yem olarak verilir. Çekirdekleri tuzlanarak kavrulur ve kuruyemiş olarak tüketilir (Ezzetullah Mirza, Ghulam Arab, Imamsahib köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Karpuz, kabakgiller familyasından tek yıllık bir bitki türüdür. Yazın meyve olarak sık tüketilir. Bol sulu ve mide dinlendirici özelliği vardır. İdrar yollarının temizlenmesinde faydalıdır (Kevser, 2016).

4.10.2. *Cucumis melo* L.

Familya	Cucurbitaceae
Bilimsel isim	<i>Cucumis melo</i>
Türkçe adı	Kavun
Yöresel adı	Kharboza ,kavun, khatakay
Kullanılan Kısımları	Meyve ve tohum
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Unjuarlat ,İmamsaheb köyleri
Yetiştigi Yükselti	800m-960m

Şekil 4.22. *Cucumis melo*

Yöresel kullanımları: Meyve olarak tüketilir. Reçeli yapılır. Kurutulup kışın kahvaltılarda yenir. Çekirdekleri kavrulup yenir. Kabuğu hayvanlara yem olarak da verilir (Muhammad Nadir, Unjuarlat Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Kavun yaz aylarında yetişir. Gıda olarak kullanılır. A, B ve C vitaminleri açısından çok zengindir. Kavun içi dilimlenerek meyva olarak tüketilir. Çekirdekleri kurutularak yenir (Tütenocaklı, 2014).

4.10.3. *Cucurbita moschata* Duchesne

Familya	Cucurbitaceae
Bilimsel isim	<i>Cucurbita moschata</i>
Türkçe adı	Balkabağı, Tatlı kabak
Yöresel adı	Kadoo, kandkadoo
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Unjuarlat, İm
Yetiştigi Yükselti	940m- 1200m

Şekil 4.23. *Cucurbita moschata*

Yöresel kullanımları: Balkababağı kabak tatlısı yapımında kullanılır. Bitki tazeyken et yemeklerinde bolca kullanılır. Reçel yapımlarında tat vermek için katkı olarak kullanılır (Hayat Hakimi, Khan Ahmadi Unjuarlat köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Gıda olarak kullanılır. Balkabağı Hem gözler, hem de beyin sağlığı için önemli bir besin kaynağıdır. Olgun meyvesi tazeyken dilimlenip sonra şekerle kaynatılarak tatlısı yapılır. Çekirdeği kurutularak çerez olarak tüketilir (Tütenocaklı, 2014).

4.10.4. *Cucumis sativus* L.

Familya	Cucurbitaceae
Bilimsel isim	<i>Cucumis sativus</i>
Türkçe adı	Salatalık, hıyar
Yöresel adı	Khiyar, badrang ,badrang
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.24. *Cucumis sativus*

Yöresel kullanımları: Çoğunlukla taze olarak salata olarak tüketilir. Su ihtiyacı gidermede ve mide dinlendirmede faydalıdır. Yoğurtla birlikte cacık yapılır (Haayt Hakimi, Unjuarlat Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Salatalık, toprakta kök sarkıtan ve ince, spiralli dalları ile sarılan otsu bir bitkidir. Bahçe ve tarlalarda kültüre alınarak yetiştirilir. Bitki daha çok meyvesi yemeklerde salata olarak kullanılır. (Kevser, 2016).

4.10.5. *Cucurbita pepo* L.

Familiya	Cucurbitaceae
Bilimsel isim	<i>Cucurbita pepo</i>
Türkçe adı	Kabak
Yöresel adı	kadoo
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.25. *Cucurbita pepo*

Yöresel kullanımları: Etli yemeklerde ve sebzeli yemeklerde kullanılır (Ashraf Zeiaa, Nizm Ozbek, Chaghatak Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Gıda olarak kullanılır. A, C, E, K vitaminlerini içerir. Kabak magnezyum, demir, bakır mineralleri açısından zengindir. Meyvesi silindirik şeklinde, beyazımtırak olup etli kısım beyazımsı renktedir. (Kevser, 2016).

4.10.6. *Lagenaria vulgaris* L.

Familiya	Cucurbitaceae
Bilimsel isim	<i>Lagenaria vulgaris</i>
Türkçe adı	Su Kabağı
Yöresel adı	Kadu qulyani sukadu
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda , tıbbi ,eşya
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.26. *Lagenaria vulgaris*

Yöresel kullanımları: Yemeklerde kullanılır. Suyu çok acı olduğu için fazla tüketilmemelidir. Mideye zarar verebilir. Kulak iltihaplarına iyi gelir. Su kabağının içi oyularak su taşımaya yarayan kevki yapılır. (Firooz Hashim, Dehiseyeedan Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Kabakgiller familyasından tek yıllık bir bitkidir. Sarılcı bir bitki olduğu için, asma kabağı olarak da bilinir (Tütenocaklı, 2014).

4.11. Cupressaceae Familyası

4.11.1. *Juniperus oxycedrus* L.

Familya	Cupressaceae
Bilimsel isim	<i>Juniperus oxycedrus</i>
Türkçe adı	Katran Ardıcı
Yöresel adı	Aras khardar
Kullanılan Kısımları	Dal, meyve
Kullanım amacı	Tıbbi, Gıda kimyası
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.27. *Juniperus oxycedrus*

Yöresel kullanımları: Hamur işi tatlılara katkı maddesi olarak kullanılır. Kemik kırıklarında suyu kaynatılarak kırılan bölgenin tedavisinde kullanılır. (Naqibullah Rasul, Zulmabad Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Dikenli ardıç olarak da bilinir. Gıda kimyasında kullanılan bir bitkidir. Olgun meyveleri esansiyel yağının kimyasal bileşimini belirler (Yaltirik, Eliçin ve Terzioğlu, 2007).

4.12. Convolvulaceae Familyası

4.12.1. *Convolvulus scammonia* L.

Familya	Convolvulaceae
Bilimsel isim	<i>Convolvulus scammonia</i>
Türkçe adı	Yiğitkurtaran- Mahmudeotu Kedi Bağırsağı
Yöresel adı	Pichak ,mahmuda, sakmona
Kullanılan Kısımları	Yaprak ve çiçek
Kullanım amacı	Gıda ve tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.28. *Convolvulus scammonia*

Yöresel kullanımları: Bitki taze olarak toplandığında soğan ve lor peyniri ile birlikte yenir. Bitkinin çiçeği kaynatıldığında suyu mide ağrısına iyi gelir. (Sadakat Kohi, Mannan Fayzi, Jabbar Rustam, Malik Musa, Cici Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Yiğit kurtaran, düzensiz ok şeklinde yaprakları ve kalın bir etli kök olan çok yıllık bitkidir. Bağırsak bezlerinin salgılanmasında çok etkilidir (Al-Snafi, 2016).

4.13. Fagaceae Familyası

4.13.1. *Quercus coccifera* L.

Familya	Fagaceae
Bilimsel isim	<i>Quercus coccifera</i>
Türkçe adı	Meşe Ağacı
Yöresel adı	Nacu darkht balut
Kullanılan Kısımları	Tıbbi eşya, yakıt
Kullanım amacı	Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Nisan
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.29. *Quercus coccifera*

Yöresel kullanımları: Meşe ağacı yörede sık bulunan bir ağaç türüdür. Mağacın mazısı ezilerek toz yapılır. Toz pişikleri ve yanıkları iyileştirmede kullanılır. Meşe odunundan tahta ve dibek yapılır. Kışın yakacak olarak kullanılır (Naqibullah Rasul Zulmabad, Jaweed Fayiq, Zulmabad köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Meşe ağacı dünyanın her yerinde yetişir. İran, Afganistan ve Pakistan anavatanıdır. 400 kadar çeşidi bulunur. Her mevsim canlılığını korur. Geniş dallarıyla kuşların yuvalanmasında önemlidir. Soğuk iklimlere karşı dirençlidir (Hamayun, 2003).

4.14. Fabaceae Familyası

4.14.1. *Cicer arietinum* L.

Familya	Fabaceae
Bilimsel isim	<i>Cicer arietinum</i>
Türkçe adı	Nohut
Yöresel adı	Nakhud
Kullanılan Kısımları	Tohumu
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	800-1400m

Şekil 4.30. *Cicer arietinum*

Yöresel kullanımları: Nohut genellikle kışın sofralarda akşam yemeklerinde bulunur. Pilava da katılır. Hayvan yemi olarak kullanılır. Tıbbi olarak basur tedavisine iyi gelir (Ezzetullah Mirza, Ghulam Arab, İskender Yasin, Rahmatullah Rahim, Imamsahib Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Birçok toprak çeşidinde yetişir. Gıda olarak kullanılan nohut, A, C, K, B6, B12 ve E vitaminleri içermektedir. Yağlı ve soğanlı yemeklerde kullanılır (Tütenocaklı, 2014).

4.14.2. *Glycyrrhiza glabra* L.

Familya	Fabaceae
Bilimsel isim	<i>Glycyrrhiza glabra</i>
Türkçe adı	Meyan Kökü
Yöresel adı	Makh, shirinboya
Kullanılan Kısımları	kök
Kullanım amacı	Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.31. *Glycyrrhiza glabra*

Yöresel kullanımları: Tıbbi amaçlı kullanılır. Mide tedavisinde kullanılır. Kaynatılıp suyuyla yaraların dezenfekteğinde kullanılır. Ağız içi iltihaplarda tedavi için kullanılır. Saç dökülmesine karşı tedavi için kullanılır. Çiğnendiğinde ağız kokusunu giderir (Ghulam Arab, İskender Yasin, Rahmatullah Rahim, Imamsahib Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Meyan kökü tıbbi amaçlı kullanılan önemli bir bitkidir. Astım, ayak mantarı, kellik, kötü vücut kokusunu gidermede kullanılır. Omuz ve dizlerde gelişen iltihaplarda, ağız ve kulak yaralarında tedavi amaçlı kullanılmaktadır. (Dastagir ve Rizvi, 2016). Bitkinin, Anti-inflamatuvar, anti-fungal, anti-kanser, antioksidan, antibakteriyel özellikleri vardır (Faqeryar, ve Mori, 2018).

4.14.3. *Medicago sativa* L.

Familya	Fabaceae
Bilimsel isim	<i>Medicago sativa</i>
Türkçe adı	Yonca
Yöresel adı	Yunca, Rishqa
Kullanılan Kısımları	Toprak üstü çiçekleri
Kullanım amacı	Hayvan yemi olarak kullanılır
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.32. *Medicago sativa*

Yöresel kullanımları: Yonca hayvan yemi olarak kullanılır. Yulaf samanıyla karıştırıldığında hayvanın kilo alması için iyi bir küspe olur (Haayt Hakimi, Khan Ahmadi, Unjuarlat Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Yonca, baklagiller familyasından çok yıllık, gerek yeşil ot gerekse kuru ot olarak değerlendirilebilen bir yem bitkisidir. (Kevser, 2016).

4.14.4. *Phaseolus vulgaris* L.

Familya	Fabaceae
Bilimsel isim	<i>Phaseolus vulgaris</i>
Türkçe adı	Fasulye
Yöresel adı	Loby
Kullanılan Kısımları	Meyve ve tohum
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Nisan
Lokalite	Imamsahi Köyü
Yetiştirildiği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.33. *Phaseolus vulgaris*

Yöresel kullanımları: Fasulye gıda olarak kullanılır. Taze fasulye ve kuru fasulye olarak tüketilir. Yemeklerde ve pilavlarda kullanılır. Kışın soğuklarda vücuda direnç verir. (Ezzetullah Mirza, Ghulam Arab, İskender Yasin, Rahmatullah Rahim, Imamsahib Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Fasulye mutfaklarda önemli bir besin kaynağıdır. Kuru fasulye, potasyum, magnezyum, folik asit, demir ve çinko da dahil olmak üzere bir takım önemli mikro besin maddeleri bakımından zengindir ve vejetaryen diyetlerde önemli protein kaynağıdır.

4.15. Iridaceae Familyası

4.15.1. *Crocus sativus* L.

Familya	Iridaceae
Bilimsel isim	<i>Crocus sativus</i>
Türkçe adı	Safran
Yöresel adı	Zafaran
Kullanılan Kısımları	Çiçek
Kullanım amacı	Tıbbi,
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene, Arab Aqsay
Yetiştigi Yükselti	800-1300m

Şekil 4.34. *Crocus sativus*

Yöresel kullanımları: Safran yaprakları kaynatılarak içildiğinde dinlendirici özelliği vardır. Yaprakları ve çiçekleri balık ve pirinç yemeklerinde kullanılır. Eczacılık ve boya yapımında kullanılır. Hafızayı güçlendirebilir (Muhammad Halim, Farid Muradi, Sayir köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Süsengiller familyasından, sonbaharda çiçek açan, 20–30 cm boyunda, çiğdem cinsinden soğanlı bir kültür bitkisidir (Khazdair, vd.(2015).

4.16. Juglandaceae Familyası

4.16.1. *Juglans regia* L.

Familya	Juglandaceae
Bilimsel isim	<i>Juglans regia</i>
Türkçe adı	Ceviz
Yöresel adı	Charmaghz yangaq
Kullanılan Kısımları	Meyve, kabuk, gövde
Kullanım amacı	Gıda, eşya, boya
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Zulmabad köyü, Chaghatak köyü
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.35. *Juglans regia*

Yöresel kullanımları: Ceviz meyvesi ceviz olarak tüketiminin yanında tatlılarda da kullanılır. Kuru dalları ve cevizin kabuğu yakacak olarak kullanılır. Cevizin kabuğundan boya da elde edilir. Ceviz ağacı birçok mobilya içinde baston, hamur teknesi vb. kullanılır (Naqibullah Rasul, Jaweed Fayiq, Lutfullah Neymati, Zulmabad köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Ceviz, Omega-3 yağ asitleri, iyot ve selenyum açısından zengin bitkidir. Kabukları yakacak olarak kullanılır. Ağacı mobilya yapımında kullanılır. (Erdoğan, 2011).

4.17. Lamiaceae Familyası

4.17.1. *Lavandula stoechas* L.

Familya	Lamiaceae
Bilimsel isim	<i>Lavandula stoechas</i>
Türkçe adı	Karabaş otu
Yöresel adı	Astu khudus , Taj khuros
Kullanılan Kısımları	Çiçek ,yaprak
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.36. *Lavandula stoechas*

Yöresel kullanımları: Bitki çayı olarak tüketilir. Macunu yapılır. Kalp ve böbrek hastalıklarına iyi gelir (Amanullah Daraz, Hazarsum köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Tıpta böbrek tedavisinde kullanılır. Haziran ve Temmuz aylarında açan çiçekleri taze veya kurutulmuş olarak kullanılır. Yaprakları kaynatılıp çay olarak içilir. (Erdoğan, 2011).

4.17.2. *Mentha piperita* L.

Familiya	Lamiaceae
Bilimsel isim	<i>Mentha piperita</i>
Türkçe adı	Nane
Yöresel adı	Nana
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.37. *Mentha piperita*

Yöresel kullanımları: Nane baharat olarak güzel koku yemeklere tat verir. Nefes açar. Hem taze olarak hemde kurutulup toz olarak kullanılır. Mide bulantılarına iyi gelir (Shokur Amani, Hazarsum Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Yemeklerde baharat olarak kullanılır. Nane bol miktarda A vitamini içerir. Kalsiyum, magnezyum, potasyum mineralleri açısından zengindir. Diş macunlu, sakız, şeker ve ağız spreylerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Nane antiseptik, yumuşatıcı, antispazmodik, tonik, damar genişletici özelliklere sahiptir (Faqeryar, ve Mori, 2018).

4.17.3. *Phlomis grandiflora* H.S. Thompson

Familya	Lamiaceae
Bilimsel isim	<i>Phlomis grandiflora</i>
Türkçe adı	Bahar gülü
Yöresel adı	Giyah bahar, gosh khorus, gul damad aroos
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.38. *Phlomis grandiflora*

Literatürdeki Kullanımı: Tıbbi amaçlı kullanılan bir bitkidir. Karaciğere, vücut şişliğine, göğsü yumuşatmaya, beden dengesine, ağrı kesmeye faydalıdır. (Nacakçı, 2015).

4.17.4. *Thymus sipyleus* Boiss

Familiya	Lamiaceae
Bilimsel isim	<i>Thymus sipyleus</i>
Türkçe adı	Kekik
Yöresel adı	Avishan
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Tıbbi ,gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	750-1200m

Şekil 4.39. *Thymus sipyleus*

Yöresel kullanımları: Kekik kurutulup baharat olarak kullanılır. Bronşit ve öksürüklerde bitki çayına karıştırılır. Ağrı ve sancılara iyi gelir. Kırmızı et yemeklerine ve çorbalara lezzet verir. Dişleri sağlamlaştırır (Amanullah Daraz, Shokur Amani, Zaynab Akil, Elham Muradi, Hazarsum Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Kekik gıda ve tıbbi olarak kullanılmaktadır. Sağlık açısından birçok faydası bulunmaktadır. Kekik, bronşit, öksürük, akne, saç dökülmesi, tansiyon ve kemik sağlığı tedavileri çok faydalıdır. Sindirimi kolaylaştırır. Soğuk algınlığı, Karın ağrısı ve sancıları azaltmada etkilidir (Erdoğan, 2011).

4.18. Lauraceae Familyası

4.18.1. *Laurus nobilis* L.

Familya	Lauraceae
Bilimsel isim	<i>Laurus nobilis</i>
Türkçe adı	Defne
Yöresel adı	Bargbuw
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.40. *Laurus nobilis*

Yöresel kullanımları: Defneyaprağı yemeklerde kullanılır. Aknelere iyi gelir. Nefes açar ve balgam söker. Balık yemeklerine ve salatalara katılır (Muhammad Seddiq, Arab Aqsay Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Hoş kokulu bu bitkinin balgam söktürücü özelliği vardır. Astım gibi solunum hastalıklarına fayda sağlar. Et yemeklerinde, balık yemeklerinde lezzet verir. Kolesterolü düşürür. Kuru ciltlerin bakımında kullanılır (Nacakçı, 2015).

4.19. Linaceae Familyası

4.19.1. *Linum usitatissimum* L.

Familya	Linaceae
Bilimsel isim	<i>Linum usitatissimum</i>
Türkçe adı	Keten
Yöresel adı	Katan, zeghir
Kullanılan Kısımları	Tohumu ve safı
Kullanım amacı	Tıbbi, Tekstil
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.41. *Linum usitatissimum*

Yöresel kullanımları: Çarşaf, çuval ve iç çamaşırlarının yapımında kullanılır. Tohumları kaynatılarak içilir. Bronşite iyi gelir. Öksürük kesmeye iyi gelir. (Noor Ahmad, Hamra Ahmad, Tokali Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Serin bölgelerinde yetiştirilen bir gıda ve lif mahsulüdür. Boyu, ince mızrak şeklinde, 20-40 mm uzunluğunda ve geniş bir bitkidir.(Kevser, 2016).

4.20. Malvaceae Familyası

4.20.1. *Alcea heldreichii* Boiss.

Familya	Malvaceae
Bilimsel isim	<i>Alcea heldreichii</i>
Türkçe adı	Alakurtaran
Yöresel adı	Gul khatmi, gul khayri
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Tıbbi, gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.42. *Alcea heldreichii*

Yöresel kullanımları: Öksürük ve balgam sökücüdür. İdrar yolu iltihaplarına iyi gelir. Ayrıca diş eti kanamalarını durdurur (Khan Baba, Rahmatullah, İmam, Muhammad Nasim, Karvanbashi köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Antioksidan, antikanserojen, antidiyabetik ve antikolestremik özellikleri vardır. İdrar yolu iltihaplarına faydalıdır (Erdoğan, 2011).

4.20.2. *Abelmoschus esculentus* L.

Familiya	Malvaceae
Bilimsel isim	<i>Abelmoschus esculentus</i>
Türkçe adı	Bamya
Yöresel adı	Bamiya
Kullanılan Kısımları	Meyvesi
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.43. *Abelmoschus esculentus*

Yöresel kullanımları: Yemeklerde kullanılır. Taze bamya türlü gibi sebze yemeklerinde kullanılır (Hamidullah Sediq, Houmekey köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Bamyagiller familyasından olan bamya sıcak ve ılıman yerlerde yetişen bir bitkidir. Bamya hem taze hem de kurutularak yenir (karagül, 2002).

4.20.3. *neglecta* L.

Familya	Malvaceae
Bilimsel isim	<i>Malva neglecta</i>
Türkçe adı	Ebegumeci
Yöresel adı	Panirak kirmezi khisht kulcha
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.44. *Malva neglecta*

Yöresel kullanımları: Soğan ve pirinçle pişirilerek yenir. Yaprakları yaraların üzerine sarılır (Taj Muhammad, Houmekey Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Yemeklerde kullanılır. Yarayı olgunlaştırmak ve iltihap söktürmek için yaprakları pişirilip ılık olarak yaranın üzerine sarılır. (Erdoğan, 2011).

4.21. Nyctaginaceae Familyası

4.21.1. *Mirabilis jalapa* L.

Familya	Nyctaginaceae
Bilimsel isim	<i>Mirabilis jalapa</i>
Türkçe adı	Gecesevası, akşamsevası
Yöresel adı	Lala abası
Kullanılan Kısımları	Tüm bitki
Kullanım amacı	Süs bitkisi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştirildiği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.45. *Mirabilis jalapa*

Yöresel kullanımları: Çiçekler gıda boyamasında kullanılır. Temizlik ve yara iyileştirmede kullanılır (Kudus Hamra, Zaman Hamra, Houmekey Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Bölgede en yaygın yetiştirilen süs türüdür. Bahçelerde kolay yetiştirilir. Çabuk yayılan bir bitkidir (Erdoğan, 2011).

4.22. Oleaceae Familyası

4.22.1. *Jasminum fruticans* L.

Familya	Oleaceae
Bilimsel isim	<i>Jasminum fruticans</i>
Türkçe adı	Yasemin
Yöresel adı	Yasamin
Kullanılan Kısımları	Çiçekleri
Kullanım amacı	Tibbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.46. *Jasminum fruticans*

Yöresel kullanımları: İdrar sökücü ve kurt düşürücü olarak kullanılmaktadır (Aman Arbab, Mirishkar Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Kış mevsimine dayanıklıdır. Bitkilerin boyu yaklaşık 80-100 cm'dir. Kışın yaprağını döker. İlkbaharda çiçek açar Çiçekleri sarı renkli ve kokusuzdur (Erdoğan, 2011).

4.23. Papaveraceae Familyası

4.23.1. *Papaver lacerum* Popov

Familya	Papaveraceae
Bilimsel isim	<i>Papaver lacerum</i>
Türkçe adı	Haşhaş
Yöresel adı	Koknar
Kullanılan Kısımları	Yaprak ve tohumu
Kullanım amacı	Gıda ve tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.47. *Papaver lacerum*

Yöresel kullanımları: Haşhaş tohumundan yağ elde edilir. Ekmeklerde ve böreklerde kullanılır. Bel ağrısı, karın ağrısı ve uykusuzluk için tohumu kaynatılarak içilir (Faruk MuqimTasalla Ayub, Hamidullah Muriid, Nazar Imami Takatozu Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Genellikle afyon veya haşhaş olarak bilinen *Papaver somniferum*, Haşhaşgiller familyasında yer alan çiçekli bitki türüdür. Kullanım alanı çok çeşidi olan haşhaş genellikle ağrı kesici olarak kullanılır. Kabuğu kaynatılıp ağız enfeksiyonlarında gargara yapılır, Haşhaşın yağ ile vücuda masaj yapılırsa vücudu rahatlatır (Soelberg, & Jäger, 2016).

4.23.2. *Papaver rhoeas* L.

Familya	Papaveraceae
Bilimsel isim	<i>Papaver rhoeas</i>
Türkçe adı	Gelincik
Yöresel adı	Gul lala, kızguli
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokale	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.48. *Papaver rhoeas*

Yöresel kullanımları: Yemeklerde kullanılır, makarnalara sos yapılır. Böreklere katılır (Muhammad nasim Karvanbashi köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Gelincik bitkisi Papaveraceae familyasına ait olan bir bitkidir ve yaygın olarak “mısır haşhaşı” olarak bilinir Bitki uzun bir süre önce inflamasyon, ishal, uyku bozuklukları, öksürük, analjezi tedavisi ve aynı zamanda opioid bağımlılığının yoksunluk belirtilerini azaltma gibi hastalıkların tedavisinde kullanılmak üzere kullanılmıştır (Faqeryar ve Mori, 2018).

4.24. Pinaceae Familyası

4.24.1. *Pinus gerardiana* Wall.ex D.Don

Familya	Pinaceae
Bilimsel isim	<i>Pinus gerardiana</i>
Türkçe adı	Himaliya Fıstık çamı
Yöresel adı	calgoza
Kullanılan Kısımları	Meyve, Gövde
Kullanım amacı	Tıbbi, yakacak
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.49. *Pinus gerardiana*

Yöresel kullanımları: Yakacak olarak kullanılır. Yeşil kozalakları kaynatılıp astım ve bronşit için içilir. Bronşit ve karaciğer hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Azim Shamsi, Muhammad Nasim, Asif Ilbegi, Salim Ilbegi, Badghisi Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: İğne yapraklı ve boyları 25 metreye kadar çıkan bir çam türüdür (Breckle, 2007).

4.24.2. *Pinus wallichiana* A. B. Jacks

Familiya	Pinaceae
Bilimsel isim	<i>Pinus wallichiana</i>
Türkçe adı	Karaçam
Yöresel adı	Kac nacuo
Kullanılan Kısımları	Kabuk, Uç
Kullanım amacı	Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.50. *Pinus wallichiana*

Yöresel kullanımları: Karaçamın kabukları kaynatılıp içildiğinde kanser hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Mide hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Reçinesi macun olarak yaralara sürülür (Sakhi Sadri, Hasan Hakimi, Nasruddin Shahi, Ayisha Gunesh, Torpakhto köyü).

Literatürdeki Kullanımı: İğne yapraklar koyu yeşil ve serttir. iğne yaprakların kenarı ince dişli, uç kısımları sert ve keskindir (Breckle, 2007).

4.25. Poaceae Familyası

4.25.1. *Elymus repens* L.

Familiya	Poaceae
Bilimsel isim	<i>Elymus repens</i>
Türkçe adı	Ayrık otu
Yöresel adı	Bid giyah, acirik
Kullanılan Kısımları	Kök
Kullanım amacı	Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Mirishkar
Yetiştigi Yükselti	800-1000m

Şekil 4.51. *Elymus repens*

Yöresel kullanımları: Bitkinin kökü kaynatılıp içildiğinde ağrı kesici faydası vardır (Yar Khaliqi, Mirishkar Köyü).

4.25.2. *Hordeum bulbosum* L.

Familya	Poaceae
Bilimsel isim	<i>Hordeum bulbosum</i>
Türkçe adı	Arpa
Yöresel adı	Cew, arpa
Kullanılan Kısımları	Tohum, sap
Kullanım amacı	Gıda, Hayvan yemi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Karizkala
Yetiştigi Yükselti	800-1000m

Şekil 4.52. *Hordeum bulbosum*

Yöresel kullanımları: Tohumundan un yapılır. Arpa unu yemeklerde ve hamur işinde kullanılır. Küspe yapımında kullanılır. Kolesterolü düşürmede faydalıdır. Lifleri bağırsakları hızlandırır. Samanı sığır hayvanlar için besleyicidir (Arif Muradi, Maazullah Khayri, Karizkala köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Arpa lifli bir bitki olup zengin fitokimyasallar, B vitamini kompleksi, demir, kalsiyum, magnezyum, selenyum, çinko, bakır, protein, beta gluklan ve çeşitli antioksidanlar açısından zengindir. Lifleri bağırsak hareketliliğini destekler. Kemik sağlığına iyi gelir. Bağışıklık sistemini güçlendirir. Kolesterolü düşürür (Kevser, 2016).

4.25.3. *Triticum aestivum* L.

Familya	Poaceae
Bilimsel isim	<i>Triticum aestivum</i>
Türkçe adı	Buğday
Yöresel adı	Bğday, Gendum, ghanam
Kullanılan Kısımları	Tohum, sap
Kullanım amacı	Gıda, Hayvan yemi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.53. *Triticum aestivum*

Yöresel kullanımları: Tohumundan un yapılır. Günlük beslenmede kullanılır. Ekmek, hamur ve hamur işi yemeklerde kullanılır. Kavurma olarak da yenir. Bulguru yapılır. Yarma yapılır. Samanı hayvan yemi olarak kullanılır (Maazullah Khayri, Karizkala köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Buğday temel besin maddesidir. Bütün dünyada kullanılan ve ıslahı yapılmış bir bitkidir. Buğday; un, yem üretilmesinde kullanılır. Ekmeklik buğday, makarnalık buğday ve kaplıca grubu olarak üç gruba ayrılır. (Kevser, 2016).

4.25.4. *Zea mays* L.

Familya	Poaceae
Bilimsel isim	<i>Zea mays</i>
Türkçe adı	Mısır
Yöresel adı	Zirt ya cawari
Kullanılan Kısımları	Meyve, püskül
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi , hayvan yemi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.54. *Zea mays*

Yöresel kullanımları: Yemeklerde kullanılır. Yağından yararlanılır. Kaynamış mısır ve patlamış mısır olarak yenir. Mısır unu birçok hamur işinde kullanılır. Püskülü hayvanlara verilir yağından ve unundan faydalanılır bazı çorba çeşitlerinde ana yemeklerde ve salatalarda kullanılır (Muhammad Akbar, İsrail Arbab ,Noor Atifi, Sharif Qadri, Shah Kasimi Köyü).

4.26. Polygonaceae Familyası

4.26.1. *Rumex acetosella* L.

Familya	Polygonaceae
Bilimsel isim	<i>Rumex acetosella</i>
Türkçe adı	Kuzukulağı
Yöresel adı	Turshak shabdar torsh
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.55. *Rumex acetosella*

Yöresel kullanımları: Kahvaltılarda peynirle yenir. Salatalara ve hamur işlerine katılır (Muhammad Tag, Khan Ali, Hafizullah Rahmani, Tahtikamar Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Kırmızı gövdeli kuzukulağıgiller familyasından çok yıllık bir bitki türüdür. Yaprakları tüysüzdür. Yüksek miktarda oksalik asit içeren ekşi yaprakları sebze olarak yenir (Faqeryar, & Mori, 2018).

4.27. Portulacaceae Familyası

4.27.1. *Portulaca oleracea* L.

Familya	Portulacaceae
Bilimsel isim	<i>Portulaca oleracea</i>
Türkçe adı	Semizotu
Yöresel adı	Kherfa, parpahn, semizak
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Sayir
Yetiştigi Yükselti	850-1700m

Şekil 4.56. *Portulaca oleracea*

Yöresel kullanımları: Yoğurtla karıştırılarak yenir. Yemeklere ve salatalara katılır (Muhammad Ali, Sayir Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Semizotu, yaprakları salata olarak, ya da ıspanak gibi pişirilerek yemeklerde kullanılan bir sebzedir. Çeşitli hastalıklara karşı bitkisel ilaç olarak kullanılır (Kassam ve ark. 2010).

4.28. Pedaliaceae Familyası

4.28.1. *Sesamum indicum* L.

Familya	Pedaliaceae
Bilimsel isim	<i>Sesamum indicum</i>
Türkçe adı	Cücü bağırsağı, Susam, Küncü güzeli
Yöresel adı	Kuncid
Kullanılan Kısımları	Tohum, yaprak
Kullanım amacı	Gıda, odun, hayvan yemi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Arab Aqsay
Yetiştigi Yükselti	800-1000m

Şekil 4.57. *Sesamum indicum*

Yöresel kullanımları: Ekmek, börek ve simit yapımında kullanılır. Helva yapımında susam katılırsa lezzet verir. Susam yağı Özbek pilavı için en uygun yağdır. Tohumundan yağ alındıktan sonra kalan Kuncare hayvan yemi olarak kullanılır. (Momin Arif, Nadim Shir, Arab Aqsay Köyü).

4.29. Plantaginaceae Familyası

4.29.1. *Plantago lanceolata* L.

Familya	Plantaginaceae
Bilimsel isim	<i>Plantago lanceolata</i>
Türkçe adı	Sinirotu
Yöresel adı	Bar hang
Kullanılan Kısımları	Çiçek, Kök
Kullanım amacı	Tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Sayir
Yetiştigi Yükselti	800-1700m

Şekil 4.58. *Plantago lanceolata*

Yöresel kullanımları: Yaprakları kurutulup kaynatılarak içilir. Böbrek taşı düşürmede faydalıdır (Abdurashid Basir, Sayir köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Dar yapraklı, rozet formunda çok yıllık otsu bir bitkidir. Çiçek taşıyan sapları saçlı 10–40 cm uzunluğunda ipeksi ve yapraksızdır. Sinirotu apse, çiban, tümör, egzama, parazitlere karşı tedavi amaçlı kullanılır (Kassam ve ark., 2010).

4.30. Rosaceae Familyası

4.30.1. *Amygdalus communis* L.

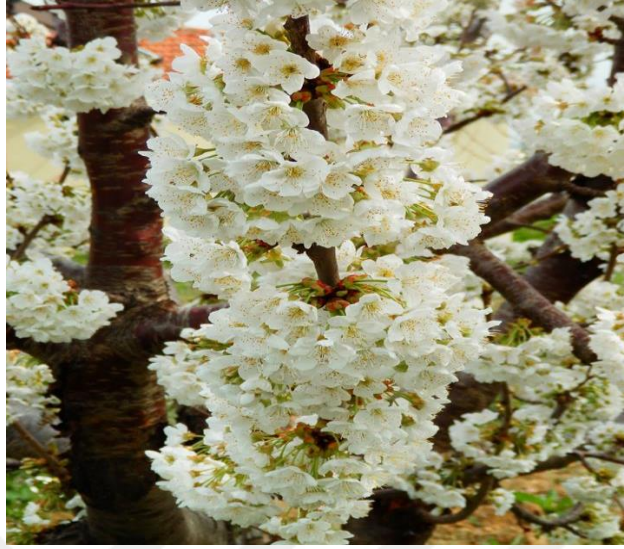
Familya	Rosaceae
Bilimsel isim	<i>Amygdalus communis</i>
Türkçe adı	Badem
Yöresel adı	Badam
Kullanılan Kısımları	Tohumu çiçeği
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Unjuarlat
Yetiştigi Yükselti	800-1100m

Şekil 4.59. *Amygdalus communis*

Yöresel kullanımları: Kuruyemiş olarak tüketilir. Kek pasta pilav ve salatalarda kullanılır. Aşure gibi tatlılarda kullanılır. Badem yağı cildi yumuşatmak, saçları parlatmak için kullanılır. Deri ayakkabıları ve elbiseleri yumuşatır, parlatır (Esmet Khaliqi, Haayt Hakimi, Unjuarlat Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Çiğ ve kavrulmuş olarak tüketilir. Tatlılarda ve salatalarda kullanılır. Bademcik ağrısı, boğaz iltihabı, öksürük, astım gibi hastalıkların tedavisi için kullanılmaktadır. (Kevser, 2016)

4.30.2. *Cerasus avium* L.

Familya	Rosaceae
Bilimsel isim	<i>Cerasus avium</i>
Türkçe adı	Kiraz
Yöresel adı	Alucha kizilcha
Kullanılan Kısımları	Meyve, çekirdek, sap
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.60. *Cerasus avium*

Yöresel kullanımları: Meyveleri taze olarak tüketilir. Yaz aylarında sıkça pazarlarda bulunur. Kabızlığı giderir. İdrar sökücüdür (Rahimdad Aymak, SerbulakKöyü).

4.30.3. *Cydonia oblonga* Mill.

Familya	Rosaceae
Bilimsel isim	<i>Cydonia oblonga</i>
Türkçe adı	Ayva
Yöresel adı	Behi
Kullanılan Kısımları	Meyve, yaprak, çiçek
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Serbulak
Yetiştigi Yükselti	800-1000m

Şekil 4.61. *Cydonia oblonga*

Yöresel kullanımları: Meyveleri taze olarak tüketilir. Tatlılarda ve kek yapımında kullanılır. Hoşafı ve reçeli yapılır. Sabahları yendiğinde mideyi çalıştırır, ağrısını giderir (Bismellah Muhammadi, Serbulak köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Hoşafı yapılır. Bitkinin yaprağı Öksürüğü ve boğaz ağrısını gidermek için, limon kabuğu ve nane ile kaynatılıp bir iki bardak içilir (Erdoğan, 2011).

4.30.4. *Malus sylvestris* Mill.

Familya	Rosaceae
Bilimsel isim	<i>Malus sylvestris</i>
Türkçe adı	Elma
Yöresel adı	Sib alma
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Shahfuvad
Yetiştigi Yükselti	800-1100m

Şekil 4.62. *Malus sylvestris*

Yöresel kullanımları: Taze meyve ve meyve suyu olarak tüketilir. Sabahları aç karına yenirse mideyi temizler. Cildi güzelleştirir. Kek, pasta ve tatlılarda kullanılır. Hoşafı yapılır (Noor Ahmad Bilim, Akram Osmani, Mina Amini, Shahfuvad Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Ağaçtan daha çok bir çalı görünümündedir. Uzun ömürlüdür ve 80–100 yıl kadar yaşayabilir. 23-45 Cm gövde çaplarıyla boyu 10 M'ye kadar uzayabilir (Kassam ve ark., 2010).

4.30.5. *Prunus armeniaca* L.

Familya	Rosaceae
Bilimsel isim	<i>Prunus armeniaca</i>
Türkçe adı	Kayısı
Yöresel adı	Zardalou
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Tıbbi , Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.63. *Prunus armeniaca*

Yöresel kullanımları: Hoşaf ve reçel yapımında kullanılır. Meyveleri kurutulursa uzun ömürlü kuruyemiş olarak tüketilir. Çekirdekleri kavrularak yenir. Kansızlığa iyi gelir. Cildi güzelleştirir (Ezzetullah Mirza Imamsahib Köyü). Ağaç dallarından eşya yapılır.

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri besleyici, tatlı ve lezzetlidir. Yaş ve kurutulmuş olarak yenir. Yaprak kenarı çift dişli gövde ve kabuğu parlak kırmızı kahverengi kabukludur (Kesver, 2016).

4.30.6. *Cerasus vulgaris* L.

Familya	Rosaceae
Bilimsel isim	<i>Cerasus vulgaris</i>
Türkçe adı	Vişne
Yöresel adı	Alocha, kızılcha
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.64. *Cerasus vulgaris*

Yöresel kullanımları: Meyve olarak tüketilir. Hoşafı ve reçeli yapılır. Kurutulmuş vişne, kek, tart ve börek gibi hamur işlerinde kullanılır (Ghulam Arab, İskender Yasin Imamsahib Köy).

4.30.7. *Pyrus communis* L.

Familiya	Rosacea(sonunae)
Bilimsel isim	<i>Pyrus communis</i>
Türkçe adı	Armut
Yöresel adı	Armot
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Dehiseyeeadan
Yetiştği Yükselti	800-1000m

Şekil 4.65. *Pyrus communis*

Yöresel kullanımları: Gıda olarak kullanılır. Kek ve pasta yapımında kullanılır. Meyvesi böbreklerin çalışmasını kolaylaştırır. Kan akışkanlığını hızlandırır, iştah açıcıdır. Hazmı kolaylaştırır. Susuzluğu giderir (Abdulahkim Hamidi, Dehiseyeeadan Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Armut iyi bir C vitamini kaynağı ve antioksidan deposudur. Kabuğu bolca lif içerir, iltihap önler, kanın pıhtılaşmasına engel olur, kemiklere iyi gelir (Kassam ve ark., 2010).

4.30.8. *Prunus x domestica* L.

Familya	Rosacea
Bilimsel isim	<i>Prunus x domestica</i>
Türkçe adı	Erik
Yöresel adı	Koksultan, zeyrana, alocha, sebz
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştği Yükselti	850-1200m

Şekil 4.66. *Prunus x domestica*

Yöresel kullanımları: Gıda olarak kullanılır. Hoşafı yapılır. Kuru kek ve hamur işlerinde kullanılır (İskender Yasin İmamsahib Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Tipik olarak büyük bir çalı ve küçük ağaçlardandır. Beyaz çiçekleri ilkbaharda erken açar. A ve C vitamini ile bakır, potasyum, fosfor ve demir içerir. Meyvesi sinir sistemini güçlendirir, kansızlığı giderir. Böbreklerin çalışmasını destekler. Karaciğer rahatsızlıklarının giderilmesine yardımcıdır. (Faqeryar ve Mori, 2018).

4.30.9. *Prunus vulgaris* L.

Familiya	Rosaceae
Bilimsel isim	<i>Prunus vulgaris</i>
Türkçe adı	Şeftali
Yöresel adı	shaftali
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.67. *Prunus vulgaris*

Yöresel kullanımları: Yaş meyve veya meyve suyu olarak kullanılır. Kek yapımında kullanılır. Hazmı kolaylaştırır (Naim Omari, Shahfuvad Köyü).

Literatürdeki Kullanımı: Şeftali iyi bir C vitamini deposudur. A ve B vitaminleri de bulunmaktadır. İçeriğinde Magnezyum, potasyum ve kalsiyum mineraller bulunur. Şeftali bağırsak kurtlarını engeller, İdrar yolları enfeksiyonlarına iyi gelir Sindirim Sistemini güçlendirir (Faqeryar ve Mori, 2018).

4.31. Solanaceae Familyası

4.31.1. *Capsicum annuum* L.

Familya	Solanaceae
Bilimsel isim	<i>Capsicum annuum</i>
Türkçe adı	Biber
Yöresel adı	Morch
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	850-1200m

Şekil 4.68. *Capsicum annuum*

Yöresel kullanımları: Yeşil biber yemeklere garnitür olarak katılır. Salatalarda kullanılır. Kırmızıbiberin dolması yapılır. İştah açıcıdır. Her mevsim kullanılır. Kırmızıbiber ızgara yemeklerinde lezzetli olur. Közde pişirildiğinde et yemekleriyle beraber lezzet verir. Biberin salçası ve turşusu yapılır. Biber turşusunun suyu içildiğinde mideyi dinlendirir (Khan Ahmadi, Unjuarlat köyü).

4.31.2. *Lycopersicon esculentum* Mill.

Familya	Solanaceae
Bilimsel isim	<i>Lycopersicon esculentum</i>
Türkçe adı	Domates
Yöresel adı	Badincan romi
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Dehisyeedan
Yetiştigi Yükselti	800-1000m

Şekil 4.69. *Lycopersicon esculentum*

Yöresel kullanımları: En çok tüketilen gıdalardan biridir. Her yemekte, salatalarda, salça ve turşu yapımında kullanılır. Kurutulmuş olarak uzun ömürlü tutulur. Hazmı kolaylaştırır. İştah açar Her öğünde kullanılır (Abdulahkim Hamidi, Dehisyeedan Köyü).

4.31.3. *Nicotiana tabacum* L.

Familya	Solanaceae
Bilimsel isim	<i>Nicotiana tabacum</i>
Türkçe adı	Tütün
Yöresel adı	Tanbakou
Kullanılan Kısımları	Yaprak
Kullanım amacı	Keyif
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Torpakhto
Yetiştigi Yükselti	800-1100m

Şekil 4.70. *Nicotiana tabacum*

Yöresel kullanımları: Sigara ve kolonya yapımında kullanılır (Nasruddin Shahi, Torpakhto Köyü).

4.31.4. *Solanum melongena* L.

Familya	Solanaceae
Bilimsel isim	<i>Solanum melongena</i>
Türkçe adı	Patlıcan
Yöresel adı	Badincan siyah
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Yankala,
Yetiştigi Yükselti	800-100m

Şekil 4.71. *Solanum melongena*

Yöresel kullanımları: Gıda olarak sıcak ve soğuk yemeklerde ve salatalarda kullanılır. Közde pişirilir. Et ve sebze yemeklerinde kullanılır. Her mevsim tüketilir. Besleyicidir (Sadullah Amini, Yankala, köyü).

4.31.5. *Solanum tuberosum* L.

Familya	Solanaceae
Bilimsel isim	<i>Solanum tuberosum</i>
Türkçe adı	Patates
Yöresel adı	Kachalo sibzamini
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Meymene Havzası
Yetiştigi Yükselti	750-1300m

Şekil 4.72. *Solanum tuberosum*

Yöresel kullanımları: Besleyici bir gıdadır. Pişmiş, kızarmış ve pürlenmiş olarak tüketilir. Birçok yemek, hamur işi ve aperatif değerlendirilir. Her öğün yenir. Nişastası alınır. Çocuklar için besleyicidir. Çiğ patates yanıklara iyi gelir. Göz şişiklerini indirir. (Abdurravuf Qati, Yankala Köyü).

4.32. Vitaceae Familyası

4.32.1. *Vitis vinifera* L.

Familya	Vitaceae
Bilimsel isim	<i>Vitis vinifera</i>
Türkçe adı	Üzüm
Yöresel adı	Angor yuzum
Kullanılan Kısımları	Meyve
Kullanım amacı	Gıda, tıbbi
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Imamsahib
Yetiştigi Yükselti	800-1000m

Şekil 4.73. *Vitis vinifera*

Yöresel kullanımları: Taze meyve olarak tüketilir. Kurutulmuş olarak uzun ömürlü kullanılır. Pekmez ve reçel yapımında kullanılır. Kuru pilav, kek ve pastalarda kullanılır. İştah açıcıdır. Hazmı kolaylaştırır. Kırmızı üzüm çocuklara kan ve zihin gelişimi için verilir. Yaprğından salamura ve sarma yapılır. (Ghulam Arab, İskender Yasin, Imamsahib Köyü, Rahmatullah Rahim, Imamsahib Köyü).

4.33. Xanthorrhoeaceae Familyası

4.33.1. *Asphodelus aestivus* Brot

Familya	Xanthorrhoeaceae
Bilimsel isim	<i>Asphodelus aestivus</i>
Türkçe adı	Kirgiç otu, Çiriş
Yöresel adı	Sirishak, chirish
Kullanılan Kısımları	Yaprak, Gövde
Kullanım amacı	Gıda
Çiçekleme Zamanı	Mayıs
Lokalite	Arab Aqsay
Yetiştigi Yükselti	800-1200m

Şekil 4.74. *Asphodelus aestivus*

Yöresel kullanımları: Yemeklerde katkı maddesi olarak kullanılır. Metabolizmayı güçlendirir (Muhammad Seddiq, İsmail Ayub, Arab Aqsay köyü).

Literatürdeki Kullanımı: İlkbaharda yüksek dağlarda yetişir. Bitkinin topraktan çıkan yeşil yaprakları kesilerek toplanan çiriş otu sebze olarak kullanılır. Çok farklı yemekleri yapılır. İlkbaharda sıkça tüketilir (Bursalı, Güzel ve Boğa, 2013).

4.34. İstatistiksel Değerlendirme

Araştırma bulgularında Meymene bölgesinde 33 familyaya ait 74 takson tespit edilmiştir. Bu taksonların en çok bulundukları familyalar; Rosaceae 9 takson, Cucurbitaceae 6 takson, Apiaceae 5 takson, Solanaceae 5 takson, Fabaceae, Labiateae ve Poaceae ve Asteraceae familyalarına ait 4'er takson tespit edilmiştir. Meymene havzasındaki araştırma yapılan bölgede kullanımı olan bitkiler alfabetik olarak familya ve içerdiği taksonlar şeklinde sırasıyla verilmiştir. Bu familyalara ait taksonların sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4.1 Çalışmada tespit edilen familyalar ve içerdikleri takson sayısı

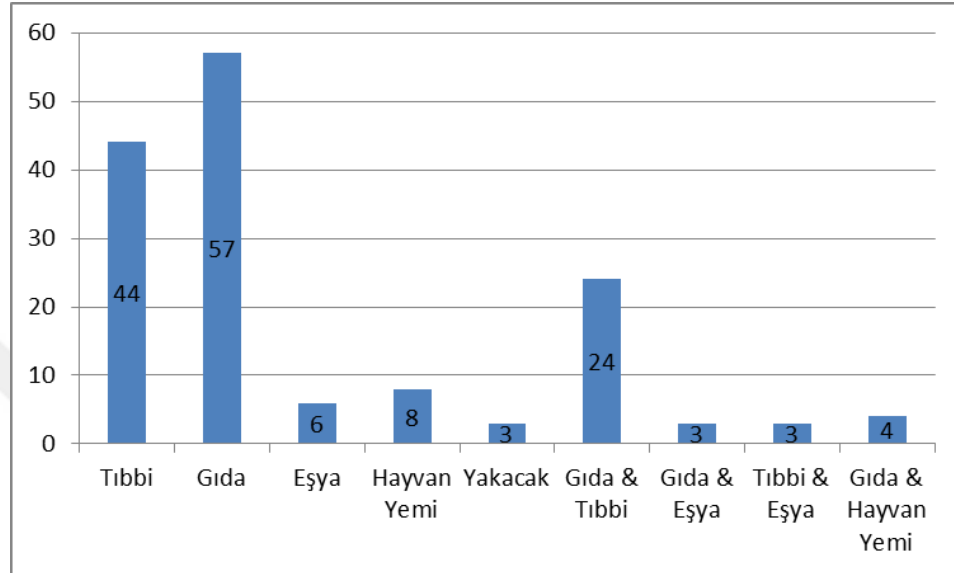
Familya Adı	Takson sayısı	Familya Adı	Takson sayısı	Familya Adı	Takson sayısı
Amaryllidaceae	2	Cupressaceae	1	Papaveraceae	2
Amaranthaceae	1	Fabaceae	4	Pedaliaceae	1
Anacardiaceae	1	Fagaceae	1	Pinaceae	2
Apiaceae	5	Iridaceae	1	Plantaginaceae	1
Araceae	1	Juglandaceae	1	Poaceae	4
Araliaceae	1	Lamiaceae	4	Polygonaceae	1
Asteraceae	4	Lauraceae	1	Portulacaceae	1
Brassicaceae	4	Linaceae	1	Rosaceae	9
Capparaceae	1	Malvaceae	3	Solanaceae	5
Convolvulaceae	1	Nyctaginaceae	1	Vitaceae	1
Cucurbitaceae	6	Oleaceae	1	Xanthorrhoeaceae	1

Yukarıdaki tabloda bölgede tespit edilen familyalara ait takson sayıları verilmiştir. Toplam 33 familya tespit edilmiş ve bu familyalara ait 74 taksonun halk arasında tıbbi, gıda, süs eşyası, hayvan yemi, yakacak gibi farklı kullanımlarının olduğu saptanmıştır. Taksonların kullanım amaçları Tablo 4.2'de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Taksonların kullanım amaçları

Kullanım Amacı	Takson Sayısı
Tıbbi	44
Gıda	57
Eşya	6
Hayvan Yemi	8
Yakacak	3
Gıda & Tıbbi	24
Gıda & Eşya	3
Tıbbi & Eşya	3
Gıda & Hayvan Yemi	4

Tablo 4.2.'de taksonların kullanım amaçları sayı olarak verilmiştir. Buna göre yörede Gıda olarak kullanılan toplam takson sayısı 57'dir. Tıbbi olarak kullanılan toplam takson 44, süs eşyası olarak kullanılan takson 6, hayvan yemi olarak kullanılan takson 8 ve yakacak olarak değerlendirilen takson ise 3 olarak tespit edilmiştir.

Şekil 4.75. Kullanım özelliklerine göre taksonların dağılımı

Yukarıdaki grafikte gösterildiği gibi hem gıda hem de tıbbi olarak kullanılan takson sayısı 24'tür. Gıda ve hayvan yemi olarak kullanılan takson sayısı 4, gıda ve eşya 3, tıbbi ve eşya olarak da 3 takson tespit edilmiştir.

4.35. Bölgenin Tarımsal Biyoçeşitliliği

Meymene bölgesinin etbobotanik verimliliği maimana havzası ve Meymene nehri boyunca uzanan vadide bulunan köyler ve Tirbandi dağlarının yamaçlarındaki köylerde bulunmaktadır. Yabancı bitkiler daha çok yamaçlarda ve dağ köylerinin civarlarında tespit edilmiştir. Kültürü yapılmış bitkiler ise Meymene ovası üzerindeki tarım alanlarında bulunmuştur.

Bölgede yetişen bitkilerin çiçeklenme dönemleri genellikle nisan ve mayıs aylarında olmaktadır. Bazı bitkiler de ocak-aralık döneminde çiçeklenmektedir. Bitkilerin toplanma dönemleri ise haziran ayından itibaren başlayarak temmuz ağustos ve eylül

aylarında olmaktadır. Bitkilerin toplama ve depolama biçimleri geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Depolama ömrü uzun bitkiler genellikle kurutulmuş baharatlar, kurutulmuş meyveler ve tahıl bitkileri olmaktadır.

Faryab il tarım müdürlüğünün verilerine göre Meymene bölgesinde kültürü yapılmış bitkiler aşağıdaki tabloda ekonomik değerleriyle birlikte verilmiştir. Bitkiler Tahıl bitkileri, meyveler, sebzeler ve sanayi bitkileri olarak sınıflandırılmışlardır. Ekonomik değeri verilen bitkilerin çoğu temel gıda olarak kullanılan ürünlerdir.

Buğday, arpa, mısır, kayısı ve üzüm gibi ürünlerin ekonomik değerlerinin hesaplanmasında ürünlerin işleme özellikleri katılarak belirlenmiştir. Domates, soğan ve patates gibi ürünlerin ise piyasa kilogram dikkate ile belirlenmiştir.

Tablo 4.3. Faryab'da kültürü yapılmış bitkilerin ekonomik değerleri

Bitki	Toplam üretim (ton)	Verim (Kg/ha)	Ürün fiyatı (\$/kg)	Ekilen Alan (ha)
TAHİL BİTKİLERİ				
Buğday*	135.000	1.750	0.25	81.000.000\$
Arpa*	22.000	1.500	0.21	9.900.000\$
Darı*	100	2.100	0.20	40.000\$
Mısır*	2.200	3.100	0.28	880.000\$
Fasulye	40	1.600	0.63	25.200\$
MEYVELER				
Bitki	Toplam üretim (ton)	Verim (Kg/ha)	Ürün fiyatı (\$/kg)	Ekonomik Değeri (\$)
Üzüm*	90.000	3.500	0.40 (yaş)	54.000.000\$
Elma	5.500	7.000	0.80	4.400.000\$
Badem	170	2.800	5.60	952.000\$
Kayısı*	1.150	3.000	0.25 (yaş)	690.000\$
Kavun	120.000	7.000	0.19	22.800.000\$
Karpuz	150.000	8.750	0.16	24.000.000\$
SEBZELER				
Bitki	Toplam üretim (ton)	Verim (Kg/ha)	Ürün fiyatı (\$/kg)	Ekonomik Değeri (\$)
Patates	132.000	18.000	0.39	51.480.000\$
Soğan	9.000	3.500	0.43	3.870.000\$
Domates	3.100	7.000	0.30	930.000\$
Biber	84	3000	1.20	100.800\$
SANAYİ BİTKİLERİ				
Bitki	Toplam üretim (ton)	Verim (Kg/ha)	Ürün fiyatı (\$/kg)	Ekonomik Değeri (\$)
Ayçiçeği	100	8.000	1.20	120.000\$

Kaynak: Faryab il tarım müdürlüğü, Afganistan

Afganistan'ın Meymene bölgesi etnobotanik özellikleri açısından araştırılmaya değer bir bölgedir. Bölge halkının önemli bir kısmı kırsal alanlarda yaşamaktadır. Bölge halkının doğal ve kültürü yapılan bitkiler hakkında oldukça yüklü bir bilgi birikimi vardır.

Tarımsal biyoçeşitlilik sulama ve makineleşme, tohum nedeniyle fazla bir gelişme göstermemiştir. Özellikle kuraklık büyük bir sorun oluşturmaktadır. Bu nedenle çiftçiler çoğunlukla kendi ihtiyaçları doğrultusunda tarımsal üretim yapmaktadır. Sulama imkânlarının olduğu barajlara yakın bölgelerde yerel pazarlar için meyve ve sebze üretimi yapılmaktadır. Bölgede en çok yetiştirilen bitkiler buğday, arpa, üzüm, susam, patates ve sebzelerdir.

Gerek Afganistan genelinde, gerekse Meymene bölgesinde tıbbi amaçlı safran, haşhaş ve shirinboya gibi bitkiler oldukça önemlidir. Bu bitkiler tarımsal istihdam ve ihracat geliri açısından da bölge ve ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

Afganistan için önemli bir tarım bölgesi olan Faryab'da sulama sorunu giderilebilirse gelecek vaad eden bölgeler arasındadır. Bölgedeki akarsular yeterince değerlendirilebilirse Pashton Kot, Meymene, Gurziwan, Almar ve Qaiser gibi ilçelerde tarım potansiyeli artacaktır. Barajların yanı sıra su depolarının da faaliyete geçirilmesi gerekmektedir. Konuyla ilgili olarak EIRP ve FAO gibi kuruluşlar Afgan hükümetine çeşitli destekler vermektedir.

Buğday yöre halkı için hem önemli bir tarımsal gelir kaynağı hem de temel besin gıdası olarak toplum sağlığı için gereklidir. Faryab'da buğday üretimi istenilen seviyede değildir. FAO buğday çeşitliliği ve verimin arttırılmasıyla ilgili önemli çalışmalar yapmaktadır. FAO buğday tohumu üretiminin verimliliğini arttırmak ve Faryab'daki kaliteli tohum üretiminin yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla yerel kuruluşlarla birlikte çalışmalar yapmakta ve ilerleyen yıllarda kaliteli buğday üretiminin arttırılması ve verimliliğin hedeflenen düzeylere getirilmesi beklenmektedir (FAO, 2017).

BÖLÜM 5. SONUÇ VE TARTIŞMA

4.13. Sonuç

Yapılan araştırma sonucunda Meymene bölgesinin etnobotanik açısından verimli ve zengin bir bölge olduğu tespit edilmiştir. Ancak yerel halkla yapılan görüşmelerde etnobotanik çeşitliliğin geliştirilmesinin önündeki en büyük sorun kuraklık olarak gösterilmektedir. Yetersiz sulama imkânları çoğunlukla yağmura dayalı sulama yöntemiyle tarım yapılmaktadır. Bununla birlikte bölgede savaş dolayısıyla yapılan göçler, makine yetersizliği de tarımın gelişmemesinde önemli rol oynamaktadır.

Yörede yaşayan yerel halkın bitkilerin kullanım amaçları konusunda yeterli bilgiye sahip oldukları ve yörede bulunan bitkileri çok değişik amaçlarla kullandıkları saptanmıştır. Yörede bitkisel tedavi amaçlı olarak bitkiler yoğun olarak kullanılmaktadır. Afganistan genelinde olduğu gibi Meymene bölgesinde de geleneksel tıp etkili bir tedavi yöntemidir. Bölgede meyan kökü, ebegümeci, sadırotu, kekik, nane, sarımsak ve defneyaprağı gibi bitkiler yerel halk tarafından yoğun kullanılmaktadır.

Meymene bölgesinin yerli halkları, sosyo-kültürel ve ekolojik değişim dönemleri boyunca çok sayıda şifalı bitki hakkında oldukça geniş bilgi sahibi olmuştur. Köylüler hemen hemen her bitkinin tıbbi yararlarını bilmektedir. Köylüler, en yaygın rahatsızlanma nedenlerini ele alarak bitkilerden nasıl faydalanacaklarını biliyorlar. 'Gıda ilaştır' kavramı, Meymene yöresindeki yerel halkların sağlık hizmetlerine kültürel açıdan uygun bir yaklaşım olmuştur (Faqeryar, & Mori, 2018:10).

Yöreye özgü safran, shirin boya (meyan kökü) gibi bitkiler tıbbi ve tedavi amaçlı olarak hem kullanılmakta hem de dışarıya ihraç edilen bitkilerin başında gelmektedir.

Yörede kültürü yapılmış bitkiler genellikle aile ekonomisi ve Pazar için üretilmektedir. Bunların başında tahıl, bakliyat, meyve ve sebzeler gelmektedir. Yöre halkı kendi üretiminin dışında ihtiyaç duyduğu bitkileri pazarlar vasıtasıyla karşılamaktadır. Meymene ilçesinde haftada iki gün açılan pazarlar köylülerin hem ürünlerini satıp, hem de ihtiyaçlarını karşıladıkları yerel pazarlardır.

Afganistan etnobotanik açıdan çok zengin bir ülkedir. Afganistan yüksek sıradağların olduğu bir ülkedir. Bu yönüyle sert karasal iklime elverişli bitkiler açısından zengindir. Yağış ve rakım, Afganistan florasının çeşitliliğine yol açan temel faktörleridir. Afganistan'ın doğu ve güneydoğudaki kısmi bölgeler Hint musonlarının etkisini alır ve alt tropikal bölgedirler. Bölgelerin rakımları, tüm bölgelerde, farklı bitki çeşitlerinin gelişmesine neden olmakta ve ülkenin farklı bölgelerinde birbirinden çok farklı bitki örtüsü bulunmaktadır. (Breckle, 2007:2). Afganistan'daki etnobotanik çalışmaların çoğunluğu da bu dağların olduğu bölgelerde yetişen bitkilerin tıbbi kullanımları açısından ele alınmıştır. Bu çalışmalar özellikle Pamir dağları, Tirbandi-Türkistan dağları, Hindikuş dağları ve Himalaya dağları gibi bölgelerde yapılmaktadır.

Çalışmamızın Afganistan ve komşu ülkelerde yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında bitki kullanımlarında benzer yöntemlerin uygulandığını gözlemlemekteyiz. Jens Soelberg ve Anna K. Jäger (2016) Kuzeydoğu Afganistan'daki dağlık Wakhan ve Pamir bölgelerinde Kırgız göçmenlerinin yaşadıkları alanlarda yaptıkları çalışmada bölgede çeşitli familyalara ait 72 takson bitki tespit edip, bu bitkilerin kullanım amaçları üzerine yerel halkla röportaj çalışması yapmışlardır. Soelber ve Jager çalışmalarında bu bitkilerin gıda, yakıt, yem, kozmetik, boya, sebze, veteriner tıbbı ve geleneksel ilaçlar şeklinde kullanıldıklarını saptamıştır. Bu çalışmadaki shirin boya, Rezene, Egir, Meyan kökü, Ayrık otu ve sinirotu gibi bitkilerin yerel tıbbi kullanımları bizim çalışmamızla benzerlik göstermektedir.

Kassam, Karamkhudoeva, Ruelle ve Baumflek 2010 yılında Tacikistan ve Afganistan Pamirlerinde 58 bitki türü üzerinde bölgedeki 114 köyde yaşayanlarla

yaptıkları görüşmelerde bu bitkilerin 63 tedavi kategorisinde 310 değişik yöntemde kullanıldığını saptamışlardır. Kassam ve arkadaşlarının çalışmalarındaki bitkilerden sarımsak, kimyon, rezene, nane ve meyan kökü gibi bitkilerin tıbbi kullanımları bizim çalışmamızdakilerle benzerlik göstermektedir.

Çalışma kapsamında Türkiye'deki akademik çalışmalarda değinilen bitkilerin gıda ve tıbbi kullanımları Meymene bölgesindeki bitkilerin kullanımlarıyla genel bir benzerlik göstermektedir.

4.14. Tartışma

Faryab (Meymene) bölgesi etnobotanik açısından zengin ve verimli olmasına rağmen, kültürü yapılmış bitkilerin sayısı arttırılabilir. Afganistan genelinde temel sorunlardan biri olan sulama altyapısının yetersizliği burada da görülmektedir. Tarımsal verimliliğin artmasında öncelikli olarak sulama altyapısı ve meraların restorasyonu yapılması gerekmektedir. Meymene halkın yaşam koşullarının iyileştirilmesi için bozulan arazilerin iyileştirilmesi ve su kaynaklarının daha fazla değerlendirilerek bitkilerin ihtiyaç duyduğu ve yağışlarla karşılanamayan suyun gereken miktarda verilmesi kuraklığın etkisini azaltacaktır (Jacobs & Schloeder & Tanimoto, 2015:396).

Tarım ürünlerinin hem iç Pazar ihtiyacını karşılaması, hem de ihraç edilerek bölge ekonomisine gelir sağlaması açısından Faryab'da zorunlu olarak üzerinde durması gereken bir sektördür. Birleşmiş milletler ve Dünya gıda ve tarım örgütünün çalışmaları sayesinde ekonomik değeri yüksek ve bölgenin hem coğrafik hem de iklimine uygun ürünleri yetiştirilmesi ve üretiminin arttırılması çalışmalar sürmektedir (Kugbei, 2011: 195).

Dünya bankası verilerine göre Afganistan ekonomisinde katma değer olarak tarım önemli bir yer tutmaktadır. Tarım, Katma Değer (GSYİH'ya Oran,%) %21,9 olup tarımın Afgan ekonomisindeki payı 4.081.855.262 Amerikan dolarıdır. Aynı şekilde Faryab bölgesinde yaptığımız genel araştırma çerçevesinde bölge ekonomisinin

başlıca gelir kaynağı tarımdır. Kültür bitkilerinin arttırılması, tohum ıslahı ve sulama alanlarının arttırılması yetkililer ve yerel halk tarafından bize aktarılan temel sorunlardır.

Safran ve Meyan kökü gibi bitkiler ihraç edilebilen ve kadınların da işgücü olarak çalıştıkların önemli tarımsal ekonomik kaynaklardır. (Tokhi, 2011: 45) Bu bitkilerden ilaç sanayisinde kullanılan ve kurak bölgeler için son derece uygun bir bitki olan Safran konusunda önemli bir başarı elde edilmiştir. 2017 itibarıyla yaklaşık 8 ton safran bitkisinin üretimi ve ihracatı gerçekleştirilmiştir.

Ancak safran, shirin boya gibi bitkilerin dışında Afganistan'da yetişen fakat kültürü yapılmamış çok fazla bitki bulunmaktadır. Afganistanda çöl iklimi, muson iklimi, karasal iklim bir arada bulunmakta ve her bölgenin kendine özgü zengin bir etnobotaniği bulunmaktadır. Özellikle dağlık bölgelerde yetişen bitkilerin kültürlerinin yapılması ve bu bitkilerin tohumlama, depolama ve üretim koşullarının oluşturulması ülke ekonomisine önemli katkı sağlayacaktır.

Afganistan'da araştırma yapan etnobotanikçiler ülkenin özellikle tıbbi amaçlı yetiştirilen bitkiler için elverişli olduğunu ve bu bitkilerin kültürlerinin yapılması gerektiğini belirtmektedir. Birçok bitki sadece doğal ortamda yetişmekte ve üretimi yapılmamaktadır. Her ne kadar savaş koşulları ülkedeki tarımsal zenginliğin arttırılmasına engel teşkil etse de ülkedeki üniversiteler, akademik kurumlar ve tarım kuruluşları yerel halkın bu bitkilerin kültürleştirilmesine destek sağlanmalıdırlar.

Afganistan coğrafyası ile ilgili olarak yapılan etnobotanik araştırmalar azdır. Bu çalışmalar arttırılmalı ve çalışma konuları genişletilmelidir. Gelecek araştırmalara öneri olarak Meymene bölgesi dışında Qisar havzasının etnobotaniği üzerine çalışmalar yapılması önemlidir. Afganistan'daki meşe türleri ve mantarlarla ilgili çalışma yapılmalıdır. Ayrıca Tribandi-Türkistan sıradağlarının etnobotanik çeşitliliği üzerinde çalışma yapılarak, bu dağlarda yetişen çiçek, çalı ve ağaçların tespit edilmesi Afganistan ve Özbekistan etnobotanik araştırmaları açısından yararlı olacaktır.

Faryab'da bir başka sorunda kırsalda yaşayan nüfusun yaklaşık 4'te 1'inin toprak sahibi olmamasıdır (Wily, 2004:56). Yaklaşık kırk yıldır devam eden savaş nedeniyle arazi mülkiyetlerinin yapılanması halen sorun olarak devam etmektedir. Yerinden edinmiş insanlar geldikleri bölgelerde kaybettikleri arazinin yerine yeniden arazi sahibi olma imkanı bulamamaktadırlar. Kırsaldan kentlere göçün temelini de bu arazisiz nüfus oluşturmaktadır. Bu kesim ekonomik olarak da en fakir kesim olup tarımsal verimlilikte etkisiz durumdadır. Arazisiz kırsal nüfusa arazi tahsisinin yapılması ve kaba arazilerin restorasyonu ile yeni arazi alanlarının açılarak çiftçilere arazisi olmatan çiftçilere tahsis edilmesi çalışmaları hızlandırılmalıdır.

Faryab'da kadın çiftçilerin tarımsal verimliliğe katkısı yeterli değildir. Tarımın temel geçim kaynağı olduğu kırsal alanlarda kadınlar üretime teşvik edilmelidir (Maletta, 2003:5). Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve kadınların gelir elde etmeleri ülke kalkınması açısından olumlu bir gelişme olacaktır. Kadın emeğine dayalı ürünlerin üretiminin artırılması son yıllarda geliştirilen Safran projesinde olduğu gibi katma değeri yüksek ürünlerin işlenmesinde kadınların çalışmaya katılması, üretimi arttırmakta ve aile ekonomisini canlandırmaktadır (Grace, 2004:3).

KAYNAKLAR

- Aitchison, J. E. T. (1891, January). Notes to assist in a further knowledge of the products of Western Afghanistan and of North-Eastern Persia. In Transactions of the Botanical Society of Edinburgh (Vol. 18, No. 1-4, pp. 1-228). Taylor & Francis Group.
- Aitchison, J. E. T. (1887). Some plants of Afghanistan. *Pharm. Journ., ser*, 3(17), 465-468.
- Afghanistan Country Report, (2017). <https://store.eiu.com/product/country-report>, Erişim Tarihi: 15.03.2018.
- Afghanistan, N. Faryab Province., <http://www.norplan.af>, Erişim Tarihi: 19.03.2018.
- Afghan Agriculture, 2017, <http://eafghanag.ucdavis.edu>, Erişim Tarihi: 19.03.2018.
- Al-Snafi, A. E. (2016). Beneficial medicinal plants in digestive system disorders (part 2): plant based review. *IOSR Journal of Pharmacy*, 6(7), 85-92.
- Afganistan ıstatistik Kurum, <http://cso.gov.af>, Erişim Tarihi: 19.03.2018.
- Ministry of Agriculture Irrigation and Livestock, Afghanistan, 2017, <http://mail.gov.af>, 19.04.2018.
- Ashrafi, H. (2009). Gender dimension of agriculture and rural employment: special focus on Afghan rural women's access to agriculture and rural development sector. *International Fund for Agricultural Development, Rome, Italy*.
- Breckle, S. W. (2007). Flora and vegetation of Afghanistan. *Basic and Applied Dryland Research*, 1(2), 155-194.
- Barfield, T. (2010). *Afghanistan: A cultural and political history*. Princeton University Press..
- Bursal, E., Gzel, E., & R, Boğa. (2013). iriř Otunun (*Asphodelus aestivus*) Antioksidan Aktivitesinin Belirlenmesi. Muř Alparslan Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 1(1). 17-25.
- Bolat, İ., Kara, . (2017). Bitki besi elementleri: Kaynakları, işlevleri, eksik ve fazlalıkları. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 19(1):218-228
- Coulson, A. B., MacLaren, A. C., McKenzie, S., & O'Gorman, K. D. (2014). Hospitality codes and social exchange theory: The Pashtunwali and tourism in Afghanistan. *Tourism Management*, 45, 134-141
- Coke, A. (2004). Wheat seed and agriculture programming in Afghanistan: its potential to impact on livelihoods (No. 14631). Afghanistan Research and Evaluation Unit.

- Dastagir, G., & Rizvi, M. A. (2016). Glycyrrhiza glabra L.(Liquorice). *Pakistan journal of pharmaceutical sciences*, 29(5).
- Erdoğan, R. (2011). Sarıveliler (Karaman) ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, FBE, Konya.
- Faqeryar, N., & Mori, Y. (2018). Extraction of Essential Oils from Afghanistan Medicinal Plants Using Microwave and Conventional Methods. *Journal of Pharmacy and Pharmacology*, 6, 202-216
- Fenwick, G. R., Lutomski, J., & Nieman, C. (1990). Liquorice, Glycyrrhiza glabra L.—Composition, uses and analysis. *Food chemistry*, 38(2), 119-143.
- Fereres, E., & Goldhamer, D. (2003). Suitability of stem diameter variations and water potential as indicators for irrigation scheduling of almond trees. *The Journal of Horticultural Science and Biotechnology*, 78(2), 139-144.
- Grace, J. (2004). Gender roles in agriculture: case studies of five villages in northern Afghanistan. Afghanistan Research and Evaluation Unit (AREU).
- Hamayun, M. (2003). Ethnobotanical studies of some useful shrubs and trees of District Buner, NWFP, Pakistan. *Ethnobotanical Leaflets*, 2003(1), 12
- Hayat, M. Q., Khan, M. A., Ashraf, M., & Jabeen, S. (2009). Ethnobotany of the genus Artemisia L.(Asteraceae) in Pakistan. *Ethnobotany Research and Applications*, 7, 147-162.
- Halimi, G. H. (2016). Trade and agriculture policy options to improve the wheat subsector in Afghanistan (Doctoral dissertation, Purdue University). West Lafayette, Indiana.
- Işık, D., Bingöl, S., & Özdemir, Ç. (2016). Kayseri–Sivas ve Kayseri Yeşilhisar Demir Yollarında Sorun Olan Yabancı Ot Türlerinin Saptanması. *Journal of Institue Of Science and Technology*, 32(3).1-8.
- İTO, (2007). Afganistan Ülke Raporu, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Şubesi, İstanbul.
- Karagül, S. (2002). Bamyâ (Abelmoschus esculantus L.(Monch)). Alata Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü , *Alatarım*, cil:1, sayı:2.
- Kassam, K. A., Karamkhudoeva, M., Ruelle, M., & Baumflek, M. (2010). Medicinal plant use and health sovereignty: findings from the Tajik and Afghan Pamirs. *Human ecology*, 38(6), 817-829.
- Khazdair, M. R., Boskabady, M. H., Hosseini, M., Rezaee, R., & Tsatsakis, A. M. (2015). The effects of Crocus sativus (saffron) and its constituents on nervous system: A review. *Avicenna journal of phytomedicine*, 5(5), 376.
- Kevser, M. F. (2016). Adıyaman ilinde yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman Üniversitesi FBE, Adıyaman
- Maletta, H. (2003). Women at work: gender, wealth, wages and employment in rural Afghanistan, 2002-2003: a discussion paper: Ministry of Agriculture and Animal Husbandry,(FAAHM): Food, Agriculture and Animal Husbandry Information Management and Policy Unit. *Afghan Digital Libraries*

- Naeim, M. O. (2017). *Federal devlet modelinin Afganistan İslam Cumhuriyeti'nde uygulanabilirliği*, Yüksek lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Nacakcı, F. M. (2015). Kumluca (Antalya)' da Etnobotanik Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, FBE, Isparta
- Pain, A., & Shah, S. M. (2009). *Policymaking in Agriculture and Rural Development in Afghanistan*. Afghanistan Research and Evaluation Unit. <https://areu.org.af>
- RRERS, Provincial profile for faryab: <http://afghanag.ucdavis.edu>, 19.03.2018.
- The Economist Intelligence Unit (EIU), Afghanistan Country Report, 2017, <https://store.eiu.com/product/country-report>, Erişim Tarihi: 22.04.2018.
- Soelberg, J., & Jäger, A. K. (2016). Comparative ethnobotany of the Wakhi agropastoralist and the Kyrgyz nomads of Afghanistan. *Journal of ethnobiology and ethnomedicine*, 12(1), 2
- Sarı, A. O., Kahraman, D., Bilgin, O. Ğ. U. Z., & Kıtık, A. (2002). Menemen Ekolojik Koşullarında Yetiştirilen Kapari (Capparis Spinosa L.) Populasyonunun Verimi ve Morfolojik Özellikleri. *Anadolu Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 12(1).
- Saffi, M. H., & Paikob-e-Naswar, W. (2010). Integrated Groundwater Study in Astana Valley, Shirin Tagab District of Faryab Province, Afghanistan.
- Tokhi, H. (2011). Agriculture Cooperatives Assessment, in Puli Khumri District of Baghlan Province, Afghanistan, Master Thesis, University of Applied Science Van Hall Larenstein, Wageningen The Netherlands.
- Tütenocaklı, T. (2014). Yenice (Çanakkale) ve çevresinde tarımsal bitki biyoçeşitliliği ve etnobotanik araştırmalar, Doktora Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biyoloji Anabilim Dalı
- USAID, (2009). Faryab province agricultural Program Profile 2008, <http://afghanag.ucdavis.edu>, Erişim Tarihi: 20.03.2018.
- .USGC Project in Afghanistan, <https://afghanistan.cr.usgs.gov> , Erişim Tarihi: 23.04.2018.
- Younos, C., Soulimani, R., Seddiqi, N., Baburi, O., & Dicko, A. (2005). Étude ethnobotanique et historique des tamaris (Tamarix sp., Tamaricaceae) et leurs usages actuels en Afghanistan. *Phytothérapie*, 3(6), 248-251.
- Yaltirik, F., Eliçin, G., & Terzioğlu, S. (2007). Juniperus Oxycedrus L. Subsp. Oxycedrus Var. Spilinanus Yalt., Eliçin & Terzioğlu: A New Variety From Turkey. *Turkish Journal Of Botany*, 31(1), 37-40.

EKLER

Ek 1: Meymene Bölgesinde Tespit Edilen Taksonlar

Familiya	Bilimsel isim	Türkçe Adı	Yöresel Adı	Kullanılan Kısımlar	Kullanım Amacı
Apiaceae	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dereotu	Shevid, Shebit	Yaprak	Gıda ve tıbbi
Apiaceae	<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Fuss	Maydanoz	Gashaniz	Yaprakları	Tıbbi gıda
Apiaceae	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Rezene	Raziya, Badyan, Arpa Badiyan	Yaprakları	Tıbbi
Apiaceae	<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz	Krafs	Kök gövde	Gıda, tıbbi
Apiceane	<i>Daucus carota</i> L.	Havuç	Zardak ,zarcama	Koki	Gıda, tıbbi
Alliaceae	<i>Allium sativum</i> L.	Sarmısak	Siirpiyaz	Yaprak, Soğan	Gıda, Tıbbi
Asteraceae	<i>Helichrysum arenarium</i>	Ölmez Otu	Gulbimarg	Çiçek kökü	Tıbbi
Asteraceae	<i>Onopordum tauricum</i> Willd.	Övendere otu	Khar, panba, alagöz ,dikan	Yaprak, kök	Gıda, tıbbi
Asteraceae (Compositae)	<i>Lactuca serriola</i> L.	Eşek marulu, yabani marul(1)	Kahoy khardar		
Araceae	<i>Acorus calamus</i> L.	Egir	Eshbata sosan zard bash	Meyve	Tıbbi
Araliaceae	<i>Hedera helix</i> L.	Sarmaşık	Papital ashqa pichak	Yaprak	Gıda ve tıbbi
Amaranthaceae	<i>Beta vulgaris</i> L.	pancar	Choghundar lablabu	kokleri	Tıbbi gıda
Amaryllidaceae	<i>Allium cepa</i> L.	sogan	piaaz	govde	Gıda tıbbi
Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumac	Samaq	Meyve	Gıda
Brassicaceae	<i>Brassica rapa</i> L.	Selgem	Selgem	Govde	Gıda tıbbi
Brassicaceae	<i>Eruca vesicaria</i> (L.)	Roka	Mendab	Yaprak	Gıda
Cucurbitaceae	<i>Lagenaria vulgaris</i> L.	Sukabagi	Kadu qulyani sukadu	Meyve	Gıda tıbbi esya
Cucurbitaceae	<i>Cucumis melo</i> L.	Kavun	Kharboza ,	Meyve	Gıda
Cucurbitaceae	<i>Citrullus lanatus</i>	Karpoz	Tarboz hinduvana	Meyve	Gıda
Cucurbitaceae	<i>Cucumis sativus</i> L.	Salata hiyar	Khiyar badrang badring	Meyve	Gıda
Cucurbitaceae	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne	Balkabakgi tatlikabak	Kadoo kandkadoo	Meyve	Gıda
Cucurbitaceae	<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kabak	Kadou	Meyve	Gıda
Caryophyllaceae	<i>Dianthus elegans</i> d'Urv. var.	karanfil	Mikhak sad far	Kok	Gıda

Capparaceae	<i>Capparis spinosa</i> L. var. <i>spinosa</i>	Kapari	Kawar,keber	Meyve	Tibbi,gida
Cupressaceae	<i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>oxycedrus</i>	Katran Ardıcı	Aras khardar	Dal	Tibbi
Convolvulaceae	<i>Convolvulus scammonia</i> L.	Yiğitkurtaran, Mahmudeotu Kedi Bağırsağı	Pichak mahmuda sakmona	Yaprak ve cicak	Gida ,tibbi
Compositae	<i>Inula viscosa</i> (L.)	Sari otu bayır sogut	Giyah zard, sarigh otu	Yapraklı gövdesi, yaprakları	Esyay
Cruciferae	<i>Descurainia sophia</i> (L.) Schr	Supurge otu, uzun supurge otu	Khakshir	Yaprakları ,govdesi	Tibbi,esyay
Cruciferae (Brassicaceae)	<i>Capsella bursa-pastoris</i> L.	Çobançantası	Kisa kashishi	Meyve	Tibbi
Fagaceae	<i>Quercus coccifera</i> L.	Mese agaci	Nacu darkht balut		Tibbi,esyay
Fabaceae	<i>Glaucochloa glabra</i>	Meyan koku,	Makh ,	Kok	tibbi
Fabaceae (Leguminosae)	<i>Medicago sativa</i> L.	Yonce	Yunca	Toprakustu kismeleri	Hayvan yemi
Fabaceae	<i>Cicer arietinum</i> L.	Nohut	Nakhud	Meyve	Gida
Fabaceae	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	Fasuliye	Lobyay	Meyve	Gida
Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	Chaharmaghz	Meyve odun kabug	Gida esyay boyay
Labiatae (Ballıbabagiller)	<i>Lavandula stoechas</i> L.	Karabas otu	Astu khudus , taj khuros	Cicek yaprak	Gida,tibbi
	<i>Mentha piperita</i> L.	Nena	Nana	yaprak	Gida,tibbi
Labiatae	<i>Thymus sipyleus</i> Boiss. subsp. <i>sipyleus</i> var. <i>sipyleus</i>	Kekik	Avishan	Yaprak	Gida, tibbi
Labiatae	<i>Phlomis grandiflora</i> H.S.	Bahar gulu	Giyah bahar gosh khorus gul damad aroos	Yaprakleri	Tibbi
Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defna	Bargbuw	Yaprak	Tibbi
Xanthorrhoeaceae	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Ciris otu	Sirishak ,chirish		
Linaceae	<i>Linum usitatissimum</i> L.	keten	Katan,zeghir	Meyve	Gida,tibbi
Malvaceae	<i>Alcea heldreichii</i> Boiss.	Gul hatm gul fatima	Gul khatmi gul khayri	Yaprak, cicek	Tibbi
Malvaceae	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.)	Bamiye	Bamiyay	Meyve	Gida
Malvaceae	<i>Malva neglecta</i> L.	Ebegumeci	Panirak kirmezi khisht kulchay	Yaprak	Gida,tibbi
Nyctaginaceae	<i>Mirabilis jalapa</i> L.	Gecesevasi aksamsevasi	Lalay abbasi	Cicek,yaprak	Tibbi
Oleaceae	<i>Jasminum fruticans</i> L.	Yasamin	Yas, yasamin		
Poaceae	<i>Elymus repens</i> L.	Ayrik otu	Bid giyah acirik	Kok koyu	Tibbi

Poaceae	<i>Zea mays</i> L.	Misir	Jawari	poskul Meyve koyu	Gida, tibbi
Papaveraceae	<i>Papaver lacerum</i> Popov	Hashas	Koknar	Yaprak	Gida
Papaaveraceae	<i>Papaver rhoeas</i>	Gelincik	Gul lala kizguli	Yaprak koyu	Gida
Pinaceae	<i>Pinus wallichiana</i> A. B. Jacks	Karacam	Kac, nacu	Kabuk, Uç sürgün, tepe Reçine	Tibbi
Pinaceae	<i>Pinus brutia</i> Ten..	Kızılçam	Naju		
Polygonaceae	<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzu kulagi	Turshak shabdar torsh	Yaprak	Gida
Portulacaceae	<i>Portulaca oleracea</i> L.	semizotu	Kherfa parpahn semizak	yaprakleri	Gida
Plantaginaceae	<i>Plantago lanceolata</i>	sinirotu	Bar hang	Cicek koyu	Tibbi
Pedaliaceae	<i>Sesamum indicum</i> L.	Cücü bağırsağı Susam Küncü güzeli	Kuncid	Tohum yayla yaprak	Gida odun hayvan yemi
Rosaceae	<i>Prunus armeniaca</i> L.	kayısı	Zardalou	Meyve	gida
Rosaceae	<i>Prunus cerasus</i> L.	visne	Alocha kizilcha	Meyve	Gida
Rosaceae	<i>Prunus domestica</i> L.	Erik	Koksultan zeyrana alocha sebz	Meyva	Gida
Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> L.	Armut	Armut	Meyve	Gida ,tibbi
(Rosaceae)	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem	Badam	Meyve	Gida ,tibbi
Rosaceae	<i>Prunus persica</i> (L.)	seftali	shaftali	Meyve	Gida
Rosaceae	<i>Malus sylvestris</i> Mill	Elma	Sib alma	Meyva kabog	Gida tibbi
Rosaceae	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	Ayva	Beh behi	Meyva yaprak cicek	Gida tibbi
Rosaceae	<i>Cerasus avium</i> L.	kiraz	Alucha kizilcha	Meyve saf cekirdek	Gida tibbi
Solanaceae	<i>Capsicum annuum</i> L.	Biber	Morch	Meyve	Gida
Solanaceae	<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.	Domates	Badincan romi	Meyve	Gida
Solanaceae	<i>Nicotiana tabacum</i> L.	Tutun	Tanbakou	Meyve	Gida
Solanaceae	<i>Solanum melongena</i> L.	Patlican	Badincan siyah	Meyva	Gida
Solanaceae	<i>Solanum tuberosum</i> L.,	Patatis	Kachalo sibzamini	Yumru govde	Gida
Vitaceae	<i>Vitis vinifera</i> L.	uzum	Uzum	Meyve	Gida ,tibbi
Iridaceae	<i>Crocus sativum</i>	safran	zafaran	Cicek	Tibbi

Ek 2: Taksonların Kullanım Amaçları

Familiya	Takson	Bitki Adı	Tıbbi	Gıda	Eşya	Hayvan Yemi	Yakacak
Apiaceae	<i>Anethum graveolens</i> L.	Dereotu	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Apiaceae	<i>Petroselinum crispum</i> (Mill.) Fuss	Maydanoz	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Apiaceae	<i>Foeniculum vulgare</i> Mill.	Rezene	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Apiaceae	<i>Apium graveolens</i> L.	Kereviz	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Apiaceae	<i>Daucus carota</i> L.	Havuç	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Amoryllidaceae	<i>Allium sativum</i> L.	Sarımsak	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Asteraceae	<i>Helichrysum arenarium</i> L.	Ölmez Otu	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Asteraceae	<i>Onopordum tauricum</i> Willd.	Övendere otu	(-)	(+)	(-)	(+)	(-)
Asteraceae (Asteraceae)	<i>Lactuca serriola</i> L.	yabani marul	(-)	(-)	(-)	(+)	(-)
Araceae	<i>Acorus calamus</i> L.	Eğir	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Araliaceae	<i>Hedera helix</i> L.	Sarmaşık	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Amaranthaceae	<i>Beta vulgaris</i> L.	Pancar	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Amoryllidaceae	<i>Allium cepa</i> L.	Soğan	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i> L.	Sumak	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Brassicaceae	<i>Brassica rapa</i> L.	Şalgam	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Brassicaceae	<i>Eruca vesicaria</i> (L.)	Roka	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Cucurbitaceae	<i>Lagenaria vulgaris</i> L.	Su Kabağı	(+)	(+)	(+)	(-)	(-)
Cucurbitaceae	<i>Cucumis melo</i> L.	Kavun	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Cucurbitaceae	<i>Citrullus lanatus</i>	Karpuz	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Cucurbitaceae	<i>Cucumis sativus</i> L.	Salatalık, hıyar	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Cucurbitaceae	<i>Cucurbita moschata</i> Duchesne	Balkabağı, Tatlı kabak	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Cucurbitaceae	<i>Cucurbita pepo</i> L.	Kabak	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Capparaceae	<i>Capparis spinosa</i> L. var. <i>spinosa</i>	Kapari	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Cupressaceae	<i>Juniperus oxycedrus</i> L.	Katran Ardıcı	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Convolvulaceae	<i>Convolvulus scammonia</i> L.	Yiğirtkurtaran	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Asteraceae	<i>Inula viscosa</i> (L.)	Yapışkan andız otu	(+)	(-)	(+)	(-)	(-)
Cruciferae	<i>Descurainia sophia</i> (L.) Schr	Sadır otu	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Cruciferae (Brassicaceae)	<i>Capsella bursa-pastoris</i> L.	Çobançantası	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Fagaceae	<i>Quercus coccifera</i> L.	Meşe Ağacı	(+)	(-)	(+)	(-)	(+)
Fabaceae (Leguminosae)	<i>Medicago sativa</i> L.	Yonca	(-)	(-)	(-)	(+)	(-)
Fabaceae	<i>Cicer arietinum</i> L.	Nohut	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Fabaceae	<i>Phaseolus vulgaris</i> L.	Fasulye	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Fabaceae	<i>Glycyrrhiza glabra</i>	Meyan Kökü	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Iridaceae	<i>Crocus sativus</i>	Safran	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> L.	Ceviz	(-)	(+)	(+)	(-)	(-)
Labiatae (Ballıbabagiller)	<i>Lavandula stoechas</i> L.	Karabaş otu	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Labiatae	<i>Mentha piperita</i> L.	Nane	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Labiatae	<i>Thymus sipyleus</i> Boiss.	Kekik	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Labiatae	<i>Phlomis grandiflora</i> H.S.	Bahar gülü	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i> L.	Defne	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)

Liliceae	<i>Linum usitatissimum</i> L.	Keten	(-)	(+)	(+)	(-)	(-)
Malvaceae	<i>Alceaheldreichii</i>	Alakurtaran	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Malvaceae	<i>Abelmoschus esculentus</i> (L.)	Bamya	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Malvaceae	<i>Malva neglecta</i> L.	Ebegumeci	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Nyctaginaceae	<i>Mirabilis jalapa</i> L.	Lala abasi	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Oleaceae	<i>Jasminum fruticans</i> L.	<i>Jasminum fruticans</i>	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Poaceae	<i>Triticum aestivum</i>	Buğday	(-)	(+)	(-)	(+)	(-)
Poaceae	<i>Hordeum bulbosum</i>	Arpa	(-)	(+)	(-)	(+)	(-)
Poaceae	<i>Elymus repens</i> L.	Ayrık otu	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Poaceae	<i>Zea mays</i> L.	Mısır	(+)	(+)	(-)	(+)	(-)
Papaveraceae	<i>Papaver lacerum</i> Popov	Haşhaş	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Papaveraceae	<i>Papaver rhoeas</i>	Gelincik	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Pinaceae	<i>Pinus wallichiana</i> A. B. Jacks	Karaçam	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Pinaceae	<i>Pinus grardiana</i> Wall.ex D.Don	Kızılçam	(+)	(-)	(+)	(+)	(+)
Polygonaceae	<i>Rumex acetosella</i> L.	Kuzu kulağı	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Portulacaceae	<i>Portulaca oleracea</i> L.	Semizotu	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Plantaginaceae	<i>Plantago lanceolata</i>	Sinirotu	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Pedaliaceae	<i>Sesamum indicum</i> L.	Susam, Kün	(-)	(+)	(-)	(+)	(+)
Rosaceae	<i>Prunus armeniaca</i> L.	Kayısı	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Rosaceae	<i>Prunus cerasus</i> L.	Vişne	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Rosaceae	<i>Prunus domestica</i> L.	Erik	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> L.	Armut	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Rosaceae	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Rosaceae	<i>Prunus persica</i> (L.)	Şeftali	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Rosaceae	<i>Malus sylvestris</i> Mill	Elma	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Rosaceae	<i>Cydonia oblonga</i> Miller	Ayva	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Rosaceae	<i>Cerasus avium</i> L.	Kiraz	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Solanaceae	<i>Capsicum annuum</i> L.	Biber	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Solanaceae	<i>Lycopersicon esculentum</i> Mill.	Domates	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Solanaceae	<i>Nicotiana tabacum</i> L.	Tütün	(+)	(-)	(-)	(-)	(-)
Solanaceae	<i>Solanum melongena</i> L.	Patlıcan	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Solanaceae	<i>Solanum tuberosum</i> L.,	Patates	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)
Vitaceae	<i>Vitis vinifera</i> L.	Üzüm	(+)	(+)	(-)	(-)	(-)
Xanthorrhoeaceae	<i>Asphodelus aestivus</i> Brot.	Kirgiç otu, Çiriş	(-)	(+)	(-)	(-)	(-)

Ek 3: Yerel Halk Anket Formu

KÖY ADI	Shahfuvad			
Yükseklik:	946m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneydoğusunda, 60 hanelik bir köydür. Meymene nehrine 2 km uzaklıktadır			
Lokasyon:	35 ⁰ 53' 44''K & 64 ⁰ 50' 16''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(1)Noor Ahmad Bilim	Çiftçi	49	Erkek	Önlisans
(2)Mina Amini	Ebe	65	Kadın	İlkokul
(3)Akram Osmani	Çiftçi	62	Erkek	İlkokul
(4)Naim Omari	Çiftçi	45	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Unjuarlat			
Yükseklik:	942m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneydoğusunda, 150 hanelik bir köydür. Meymene nehrine 1 km uzaklıktadır			
Lokasyon:	35 53 49K & 64 50 12 D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(5)Esmet Khaliqi	Çiftçi	54	Erkek	İlkokul
(6)Haayt Hakimi	Çiftçi	60	Erkek	Lise
(7)Khan Ahmadi	Çiftçi	45	Erkek	İlkokul
(8)Muhammad Nadir	Çiftçi	55	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Imamsahib			
Yükseklik:	935m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneydoğusunda, 250 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 2 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35 53 40 K & 64 48 57 D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(9)Ezzetullah Mirza	Çiftçi	65	Erkek	İlkokul
(10)Ghulam Arab	Esnaf	63	Erkek	Lise
(11)İskender Yasin	Çiftçi	56	Erkek	Ortaokul
(12)Rahmatullah Rahim	Çiftçi	45	Erkek	Lise

KÖY ADI	Dehiseyeeedan			
Yükseklik:	904m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneyinde , 120 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 2/5 km uzaklıktadır			
Lokasyon:	35 ⁰ 54' 19''K & 64 ⁰ 48' 15''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(13)Atif Rahmati	Çiftçi	70	Erkek	--
(14)Omerqul Hedayat	Çiftçi	55	Erkek	İlkokul
(15)Abdulahakim Hamidi	Bakkal	50	Erkek	Lise
(16)Firooz Hashim	Danışman	48	Erkek	Lise

KÖY ADI	Torpakhto			
Yükseklik:	829m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin doğusunda, 2000 hanelik bir köydür. Meymene merkezinin 2.8 km uzaklıktadır			
Lokasyon:	35° 55' 42''K & 64° 44' 26''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(17) Sakhi Sadri	Çiftçi	57	Erkek	Ortaokul
(18) Hasan Hakimi	Öğretmen	70	Erkek	--
(19) Nasruddin Shahi	Çiftçi	55	Erkek	İlkokul
(20) Ayisha Gunesh	Ebe	50	Kadın	--

KÖY ADI	Serbulak			
Yükseklik:	812m			
Genel Bilgiler:	Maymana ilçesinin kuzeybatısında, 80 hanelik bir köydür. Maymana merkezinden 3/5km uzaklıktadır			
Lokasyon:	35° 56' 46''K & 64° 44' 24''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(21) Rahimdad Aymak	Çiftçi	56	Erkek	Lise
(22) Bismellah Muhammadi	Okul müdürü	50	Erkek	Önlisans
(23) Rabiye Sharif	Danışman	45	Kadın	Lisans
(24) Mevladad Hanif	Çiftçi	50	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Chaghatak			
Yükseklik:	800m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin kuzeyinde, 300 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 5 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 57' 27''K & 64° 44' 41''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(25) Ashraf Zeiaa	Çiftçi	49	Erkek	İlkokul
(26) Nizm Ozbek	Çiftçi	54	Erkek	Ortaokul
(27) Muhammad Gul	Bakal	52	Erkek	--
(28) Khayrullah Nazir	Çiftçi	61	Erkek	Lise

KÖY ADI	Zulmabad			
Yükseklik:	778m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin kuzeydoğusunda, 56 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 8 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 58' 25''K & 64° 44' 14''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(29) Naqibullah Rasul	Çiftçi	80	Erkek	İlkokul
(30) Jaweed Fayiq	Öğretmen	54	Erkek	Lisans
(31) Lutfullah Neymati	Çiftçi	67	Erkek	Lisans
(32) Arif Muradi	Memur	80	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Karizkala			
Yükseklik:	737m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin kuzeybatısında, 110 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 10 km uzaklıktadır			
Lokasyon:	35° 58' 25''K & 64° 44' 14''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(33)Maazullah Khayri	Çiftçi	56	Erkek	Ortaokul
(34)Haqmurad Ayub	Muhtar	49	Erkek	İlkokul
(35)Tash Demir	Çiftçi	60	Erkek	--
(36)Amanullah Rahguzer	Çiftçi	57	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Yankala			
Yükseklik:	720m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin kuzeybatısında, 90 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 11 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 53' 44''K & 64° 50' 16''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(37)Shafi Hayat	Çiftçi	52	Erkek	--
(38)Abdurravuf Qati	Çiftçi	48	Erkek	İlkokul
(39)Najibullah Neymeti	Öğretmen	80	Erkek	Önlisans
(40)Sadullah Amini	Çiftçi	53	Erkek	Ortaokul

KÖY ADI	Badghisi			
Yükseklik:	657m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin kuzeybatısında, 160 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 13 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	36° 02' 56''K & 64° 39' 12''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(41)Azim Shamsi	Çiftçi	60	Erkek	İlkokul
(42)Muhammad Nasim	Öğretmen	54	Erkek	Lisans
(43)Asif Ilbegi	Muhtar	52	Erkek	Lisans
(44)Salim Ilbegi	Memur tarım	65	Erkek	Lisans

KÖY ADI	Takatozu			
Yükseklik:	635m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin kuzeydoğusunda, 120 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 15 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	36° 04' 02''K & 64° 40' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(45)Faruk Muqim	Çiftçi	80	Erkek	--
(46)Tasalla Ayub	Çiftçi	57	Erkek	İlkokul
(47)Hamidullah Muriid	Bakkal	45	Erkek	Lisans
(48)Nazar Imami	Çiftçi	85	Erkek	Ortaokul

KÖY ADI	Rahi			
Yükseklik:	1888m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında, 130 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 35 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 39' 13''K & 64° 43' 36''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(49)Ramadan Tagha	Çiftçi	87	Erkek	Ortaokul
(50)Muhammad Sultani	Çiftçi	57	Erkek	İlkokul
(51)Dursun Naqshband	Danışman	50	Erkek	İlkokul
(52)Aziz Mosa	Pazarcı	47	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Tahtikamar			
Yükseklik:	1822m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında, 100 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 32 km uzaklıktadır			
Lokasyon:	35° 38' 14''K & 64° 48' 24''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(53)Sebghatullah Noor	Çiftçi	53	Erkek	İlkokul
(54)Muhammad Tag	Pazarcı	65	Erkek	Ortaokul
(55)Khan Ali	Çiftçi	72	Erkek	İlkokul
(56)Hafizullah Rahmani	Çiftçi	55	Erkek	Önlisans

KÖY ADI	Yakab			
Yükseklik:	1780m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 50 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 30 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 39' 18''K & 64° 50' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(57)Sohrab hakim	Çiftçi	54	Erkek	İlkokul
(58)Aftab muradi	Ebe	45	Kadın	Ortaokul
(59)Sayira Salih	Danışman	56	Kadın	--
(60)Farid Muradi	Çiftçi	57	Erkek	Lisans

KÖY ADI	Sayir			
Yükseklik:	1700m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 53 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 32 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 38' 16''K & 64° 44' 24''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(61)Muhammad Ali	Çiftçi	56	Erkek	Ortaokul
(62)Abdurashid Basir	Çiftçi	49	Erkek	Ortaokul
(63)Muhammad Halim	Usta	53	Erkek	İlkokul
(64)Farid Muradi	Çiftçi	27	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Cici			
Yükseklik:	1660m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 45 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 36 km uzaklıktadır			
Lokasyon:	35° 33' 10''K & 64° 45' 14''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(65)Sadakat Kohi	Kasap	47	Erkek	İlkokul
(66)Mannan Fayzi	Bakkal	50	Erkek	Ortaokul
(67)Jabbar Rustam	Çiftçi	56	Kadın	Ortaokul
(68)Malik Musa	Çiftçi	47	Erkek	Lisans

KÖY ADI	Hazarsum			
Yükseklik:	1640m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 30 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 34 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 37' 23''K & 64° 48' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(69)Amanullah Daraz	Çiftçi	50	Erkek	Ortaokul
(70)Shokur Amani	Çiftçi	65	Erkek	--
(71)Zaynab Akil	Muhtar	50	Kadın	--
(72)Elham Muradi	Çiftçi	65	Erkek	Ortaokul

KÖY ADI	Tokali			
Yükseklik:	1200m			
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 250 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 25 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 38' 39''K & 64° 49' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(73)Ghawsudin Shirzad	Çiftçi	57	Erkek	Ortaokul
(74)Sayfullah Nasiri	Pazarcı	49	Erkek	Ortaokul
(75)Noor Ahmad	Çiftçi	50	Erkek	Lisans
(76)Hamra	Çiftçi	65	Erkek	Ortaokul

KÖY ADI	Arab Aqsay			
Yükseklik:				
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 2000 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 11 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 37' 23''K & 64° 48' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(77)Muhammad Seddiq	Bakkal	75	Erkek	--
(78)İsmail Ayub	Çiftçi	40	Erkek	İlkokul
(79)Momin Arif	Pazarcı	70	Erkek	--
(80)Nadim Shir	Çiftçi	50	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Karvanbashi			
Yükseklik:				
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 150 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 14 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 37' 23''K & 64° 48' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(81)Khan Baba	Çiftçi	56	Erkek	İlkokul
(82)Rahmatullah	Çiftçi	58	Erkek	İlkokul
(83)İmam	Çiftçi	65	Erkek	İlkokul
(84)Muhammad nasim	Çiftçi	50	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Shah Kasimi			
Yükseklik:				
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 100 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 14 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 37' 23''K & 64° 48' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(85)Muhammad Akbar	İmam	70	Erkek	Önlisans
(86)İsrail Arbab	Muhtar	55	Erkek	Ortaokul
(87)Noor Atifi	Çiftçi	50	Erkek	İlkokul
(88)Sharif Qadri	Çiftçi	45	Erkek	Lisans

KÖY ADI	Houmekey			
Yükseklik:				
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 45 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 17 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 37' 23''K & 64° 48' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(89)Hamidullah Sediğ	Çiftçi	46	Erkek	İlkokul
(90)Taj Muhammad	Çiftçi	56	Erkek	Ortaokul
(91)Kudus Hamra	Çiftçi	50	Erkek	İlkokul
(92)Zaman Hamra	Çiftçi	47	Erkek	İlkokul

KÖY ADI	Mirishkar			
Yükseklik:				
Genel Bilgiler:	Meymene ilçesinin güneybatısında 320 hanelik bir köydür. Meymene merkezinden 18 km uzaklıktadır.			
Lokasyon:	35° 37' 23''K & 64° 48' 20''D			
GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	Mesleği	Yaşı	Cinsiyeti	Eğitimi
(93)Aman Arbab	Muhtar	54	Erkek	İlkokul
(94)Yar Khaliqi	Çiftçi	35	Erkek	Ortaokul
(95)Zeyneb Nacib	Ev hanımı	45	Kadın	İlkokul
(96)Shahla Najib	Ev hanımı	46	Kadın	İlkokul

ÖZGEÇMİŞ

Khal Muhammed BABA BAY, Afganistan Faryab (Meymene) doğumludur. İlk orta ve lise öğrenimini Faryab’da tamamlamıştır. 2007 yılında Faryab Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Hayvan Bilimleri bölümünde Lisans eğitime başlamıştır. Aynı süre içerisinde 4 yıl çeşitli devlet okullarında öğretmenlik yapmıştır. 2011 yılında lisans eğitimini tamamlayarak, Faryab’da Bankacılık ve finans üzerinde çalışma hayatına başlamıştır. 2013 yılında Türkiye’ye yerleşmiştir. 2015 yılında Sakarya Üniversitesinde Yüksek Lisans eğitime başlamıştır. Halen Serbest meslek çalışmakta ve eğitime devam etmektedir. Evlidir